

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації
Комунальний навчальний заклад
Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів»

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

5(223)/2019

ПРАВЕНЬ

Інформаційно-методичний збірник : спеціалізоване педагогічне видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». – 2019. – № 5 (223). – 76 с.

Передплатний індекс – 02136

Реєстраційне свідоцтво КІ № 424 від 20.12.1999 р.

Матеріали випуску збірника структуровано за двома розділами: «Робота з обдарованими дітьми», «Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти».

У розділі I «Робота з обдарованими дітьми» представлено інформацію про результативність участі учнів Київської області у III (обласному) та IV (заключному) етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2018/2019 навчальному році, а також інформацію про результати Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості (номінації «Історія України та державотворення» і «Література»).

У розділі II «Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти» представлено інформацію, згруповану за рубриками: «Літній відпочинок і оздоровлення», «Нова українська школа», «Мови і літератури», «Трудове навчання (технології)», «Фізична культура».

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації, 2019
© Комунальний навчальний заклад
Київської обласної ради
«Київський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів», 2019

ІНФОРМАЦІЙНО–МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК 5(223)/2019

РОЗДІЛ І. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ.....	7
1.1. Інформація про результативність участі учнів Київської області у III (обласному) та IV (заключному) етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2018/2019 навчальному році...	7
1.2. Інформація про результати Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості (номінації «Історія України та державотворення» і «Література»).....	10
РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ.....	12
2.1. <i>Літній відпочинок і оздоровлення</i>	12
2.1.1. <i>Боярчук О. І., Гаврилюк В. Ю., Микитюк Л. В.</i> Методичні рекомендації щодо організації змістовного дозвілля учнів під час літнього відпочинку й оздоровлення.....	12
2.2. <i>Нова українська школа</i>	25
2.2.2. <i>Кушнір Я. А.</i> Методичні рекомендації щодо використання «Рамки безперервного професійного розвитку вчителів» у процесі атестації педагогічних працівників.....	26
2.2.3. <i>Луценко Т.М., Дерій О.В., Слободяник Г.І.</i> Методичні рекомендації щодо використання корекційного обладнання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	31
2.3. <i>Мови і літератури</i>	37
2.3.1. <i>Лященко О.Б.</i> Компетентнісно зорієнтований урок української мови.....	38
2.3.2. <i>Поліщук О.М.</i> Формування читацьких інтересів учнів на уроках словесності.....	45
2.3.3. <i>Гривачова А.Б., Попов М.В.</i> Креолізований текст як один із різновидів медіатексту.....	51
2.4. <i>Трудове навчання (технології)</i>	62
2.4.1. <i>Сацюк О. І., Однорог О.П.</i> Методичні рекомендації щодо формування основ професійної компетентності учнів основної і старшої школи у процесі трудового навчання (технологій).....	63
2.5. <i>Фізична культура</i>	68
2.5.1. <i>Проценко В.О.</i> Вікові особливості розвитку сили школярів..	68

Шановні читачі інформаційно–методичного збірника!

Пропонуємо вашій увазі ***двісті двадцять третій випуск*** збірника, над яким працювали редакційна колегія та авторський колектив. Матеріали цього випуску збірника (***№ 5/223, 2019***) структуровано за двома розділами: ***«Робота з обдарованими дітьми», «Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти»***.

У розділі I ***«Робота з обдарованими дітьми»*** представлено інформацію про результативність участі учнів Київської області у III (обласному) та IV (заключному) етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2018/2019 навчальному році, а також інформацію про результати Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості (номінації «Історія України та державотворення» і «Література»).

У розділі II ***«Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників закладів освіти»*** представлено інформацію, згруповану за рубриками: ***«Літній відпочинок і оздоровлення», «Нова українська школа», «Мови і літератури», «Трудове навчання (технології)», «Фізична культура»***.

У рубриці ***«Літній відпочинок і оздоровлення»*** уміщено методичні рекомендації щодо організації змістовного дозвілля учнів під час літнього відпочинку й оздоровлення.

Рубрика ***«Нова українська школа»*** презентує методичні рекомендації: щодо використання «Рамки безперервного професійного розвитку вчителів» у процесі атестації педагогічних працівників, щодо використання корекційного обладнання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Рубрика ***«Мови і літератури»*** знайомить читачів зі статтями про компетентнісно зорієнтований урок української мови, формування читачьких інтересів учнів на уроках словесності, креолізований текст як один із різновидів медіатексту.

У рубриці ***«Трудове навчання (технології)»*** уміщено методичні рекомендації щодо формування основ професійної компетентності учнів основної і старшої школи у процесі трудового навчання (технологій).

Рубрика ***«Фізична культура»*** презентує публікацію про вікові особливості розвитку сили школярів.

Над випуском інформаційно–методичного збірника працювали:

авторський колектив – науково-педагогічні і педагогічні працівники КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти Київської області:

Бендерець Н. М., в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук (**передмова**);

Боярчук О. І., завідувач відділу виховної роботи та позашкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.1.1.);

Гаврилюк В. Ю., методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти, викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.1.1.);

Гривачова А. Б., учитель зарубіжної літератури Фастівського НВК «Ліцей інформаційних технологій– спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №9» (2.3.3.);

Дерій О. В., методист центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.2.2.);

Кушнір Я. А., методист відділу міжнародних зв'язків, викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.2.1.);

Левченко Л. А., методист відділу роботи з обдарованими дітьми (1.1.; 1.2);

Луценко Т. М., завідувач центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.2.2.);

Лященко О. Б., методист відділу української мови і літератури та зарубіжної літератури суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.3.1.);

Матушевська О. В., методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (**передмова**);

Микитюк Л. В., методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології та мене-

~ ПЕРЕДМОВА ~

джменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.1.1.);

Однорог О. П., методист відділу трудового навчання й технологій КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.4.1.);

Поліщук О. М., викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.3.2.);

Попов М. В., учитель зарубіжної літератури Фастівського НВК «Ліцей інформаційних технологій– спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №9» (2.3.3.);

Проценко В. О., методист відділу фізичної культури та захисту Вітчизни КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.5.1.);

Рибитва Г. В., завідувач відділу роботи з обдарованими дітьми (1.1.; 1.2.);

Сацюк О. І., завідувач відділу трудового навчання й технологій, викладач кафедри природничо-математичної освіти та технологій КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.4.1.);

Слободяник Г. І., методист центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (2.2.2.);

відповідальний редактор, літературний редактор: **Матушевська О.В.**;

комп'ютерне макетування, додрукарська підготовка: **Ткач О.Ю.**,
начальник редакційно-видавничого підрозділу КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

Бендерець Н.М.,

в.о. ректора КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук;

Матушевська О.В.,

методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

1.1. Інформація про результативність участі учнів Київської області у III (обласному) та IV (заключному) етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2018/2019 навчальному році

Відповідно до Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.09.2011 № 1099, зареєстрованим у Міністерстві юстиції від 17.11.2011 за № 1318/20056, на виконання наказу Міністерства освіти і науки України 02 серпня 2018 року № 849 «Про проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів з навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році», з метою стимулювання творчого самовдосконалення учнівської молоді, виявлення й розвитку обдарованих учнів у 2018/2019 навчальному році проведено III (обласний) етап Всеукраїнських учнівських олімпіад із 22 навчальних предметів.

II (районний/міський) етап учнівських олімпіад відбувся у листопаді-грудні 2018 року згідно з графіком, затвердженим наказом департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 16 жовтня 2018 року №278 «Про проведення I та II етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році».

На участь у III (обласному) етапі було подано 2207 заявок. 2122 учні взяли участь у змаганнях, що на 127 учнів менше, ніж у минулому навчальному році.

За результатами змагань визначено 928 (43,7% від загальної кількості учасників) переможців:

I місце – 136 учнів;

II місце – 261 учень;

III місце – 531 учень.

Стабільно високу результативність участі в даних інтелектуальних змаганнях демонструють учні міст Білої Церкви (64 перемоги), Бучі (53), Фастова (46), Броварів (44) та Бориспільського (42), Києво-Святошинського (42) районів.

Високу якість підготовки показали учні міст Білої Церкви – 28 перших місць (43,7 % від загальної кількості переможців) із 64 призових, Бучі – 13 (24,5 %) із 53 та Києво-Святошинського району – 9 (21,4 %) із 42, що є результатом системного підходу до організації роботи з обдарованими дітьми в регіоні.

РОЗДІЛ 1. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

За результатами підготовки переможців кращими закладами освіти є:

Славутицький ліцей – 30 переможців із 32 призових місць, Опорний навчальний заклад Щасливський навчально-виховний комплекс Бориспільської районної ради Київської області – 24 переможці із 42, Фастівський навчально-виховний комплекс «Ліцей інформаційних технологій – спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 9» Фастівської міської ради – 22 переможці із 46.

Найбільшу кількість перемог (4 призових місця) на ІІІ (обласному) етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад вибороли 6 учнів:

Громадюк Любомир, учень 10 класу **Вишгородської спеціалізованої школи «Сузір'я»** (І місце – з української мови і літератури; ІІ місце – з хімії, географії, німецької мови). Любомир був учасником ІV етапу двох олімпіад з хімії, української мови та літератури. З останньої виборов ІІ призове місце.

Одрина Олександр, учень 10 класу **Телешівського навчально-виховного об'єднання «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - дитячий садок» Рокитнянської районної державної адміністрації** (І місце – з економіки; ІІ місце – з історії; ІІІ місце – з правознавства, хімії). Олександр виборов ІІІ місце на ІV етапі олімпіади з економіки.

Войтенко Роман, учень 10 класу **Березанського навчально-виховного комплексу** (І місце – з географії; ІІ місце – хімії, астрономії; ІІІ місце – з економіки). Роман був учасником ІV етапу олімпіади з географії.

Куліш Софія, учениця 11 класу **Славутицького ліцею** (ІІ місце – з хімії, української мови та літератури, біології, англійської мови).

Хітрова Анастасія, учениця 9 класу **Калинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Броварського району** (ІІ місце – з економіки; ІІІ місце з історії, географії, правознавства).

Шульц Єва, учениця 11 класу **Броварського навчально-виховного комплексу** (ІІ місце – з хімії, біології, математики; ІІІ місце – з фізики).

По 3 призових місця вибороли 18 учнів, 90 учнів – по дві перемоги.

Організована система роботи з обдарованими дітьми дала можливість 170 кращим учителям області підготувати два і більше переможців обласного етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад. Найбільшу кількість учнів, які здобули перемогу на обласному рівні, підготували:

Плахотнюк Клавдія Леонідівна, учитель біології **Вишнівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 Києво-Святошинського району** (6 переможців, з них 3 учні вибороли одне І та два ІІ місця на ІV (заклучному) етапі олімпіад);

РОЗДІЛ 1. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Білецька Світлана Володимирівна, учитель історії, правознавства, економіки **Березанського навчально-виховного комплексу** (7 переможців).

На IV (заключному) етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2018/2019 н.р. Київську область представляли 92 учні. Результатом участі у змаганнях стали 35 призових місць (38 % від загальної кількості учасників), з них: 5 перших, 7 других і 23 третіх місць (2016/ 2017 н.р. – 39 переможців: I місце – 5 учнів, II – 14, III – 20; 2017/2018 н.р. – 42 переможці: I місце – 3 учні, II – 19, III – 20).

Значна кількість призерів серед представників учнівських команд:

з біології (8 перемог: I місце – 1 учень, II місце – 3 учні, III місце – 4 учні; керівник команди – **Матущенко Тетяна Антонівна**, завідувач відділу хімії, біології, екології та основ здоров'я КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

з географії (7 перемог: I місце – 3 учні, II місце – 1 учень, III місце – 3 учні; керівник команди – **Совенко Валерій Володимирович**, завідувач відділу географії, економіки та краєзнавства КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

з історії (4 перемоги: II місце – 1 учень, III місце – 3 учні; керівник команди – **Гребенчук Тетяна Олександрівна**, завідувач відділу суспільствознавчих предметів КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

із трудового навчання (2 перемоги: I місце – 1 учень, III місце – 1 учень; керівник команди – **Сацюк Олена Іванівна**, завідувач відділу трудового навчання КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

з української мови і літератури (2 перемоги: II місце – 2 учні; керівник команди – **Лященко Оксана Борисівна**, методист відділу української мови і літератури та зарубіжної літератури КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

з екології (2 перемоги: III місце – 2 учні; керівник команди – **Матущенко Тетяна Антонівна**, завідувач відділу хімії, біології, екології та основ здоров'я КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»);

з хімії (2 перемоги: III місце – 2 учні; керівник команди – **Бобкова Олена Степанівна**, методист відділу хімії, біології, екології та основ здоров'я КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»).

Найбільшу кількість переможців змагань заключного етапу олімпі-

РОЗДІЛ 1. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

ад підготували педагоги закладів освіти міст Білої Церкви (5), Переяслава-Хмельницького (3) та Києво-Святошинського району (3).

Щорічно значних успіхів досягають представники учнівських команд із таких навчальних предметів:

біологія:

2016/2017 н.р. – 9 перемог: I місце – 1 учень, II – 5, III – 3;

2017/2018 н.р. – 10 перемог: I місце – 2 учень, II – 6, III – 3;

2018/2019 н.р. – 8 перемог: I місце – 1 учень, II – 3, III – 4;

географія:

2016/2017 н.р. – 7 перемог: I місце – 1 учень, II – 2, III – 4;

2017/2018 н.р. – 6 перемог: I місце – 1 учень, II – 3, III – 2;

2018/2019 н.р. – 7 перемог: I місце – 3 учні, II – 1, III – 3;

історія:

2016/2017 н.р. – 5 перемог: II місце – 2 учні, III – 3;

2017/2018 н.р. – 5 перемог: II місце – 3 учні, III – 2;

2018/2019 н.р. – 4 перемоги: II місце – 1 учень, III – 3.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 10 квітня 2019 року № 468 *Кохан Аліна Анатоліївна*, учениця 11 класу Вишнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області, брала участь у конкурсних відбірково-тренувальних зборів кандидатів до складу команд учнів України для участі у міжнародній учнівській олімпіаді з біології 2019 року.

1.2. Інформація про результати Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості (номінації «Історія України та державотворення» і «Література»)

У 2018/2019 навчальному році традиційно учнівська молодь області стала учасником XVIII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості (у номінаціях «Історія України та державотворення» і «Література»). У III (обласному) етапі конкурсу взяли участь 163 учні, що на 16 більше, ніж у минулому році.

Найкращі результати показали учні закладів освіти Бориспільського, Вишгородського, Згурівського, Таращанського, Яготинського районів, міст Білої Церкви, Славутича та Тетіївської ОТГ.

РОЗДІЛ 1. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Не представили роботи для участі у конкурсі місто Буча, комунальні заклади Київської обласної ради, Великодимерська та Студениківська ОТГ.

За результатами змагань визначено 78 (48% від загальної кількості учасників) переможців.

На IV етапі конкурсу Київську область представляли учні закладів освіти Бориспільського, Вишгородського, Згурівського, Таращанського, Яготинського районів, міст Білої Церкви, Славутича та Тетіївської ОТГ.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 07 травня 2019 року № 613 «Про підсумки 4-го (підсумкового) етапу XVIII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості» переможцями стали:

– у номінації «Література» – **Рокицький Олександр Сергійович**, учень 7 класу *Лучанської загальноосвітньої школи I-III ступенів Таращанської районної ради Київської області* (робота «Абетка рідного краю»), учитель – **Вегерінська Світлана Яківна**;

– у номінації «Історія України і Державотворення» – **Отиченко Катерина Борисівна**, учениця 11 класу *Славутицької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Славутицької міської ради Київської області* (робота «Духовні святині рідного Славутича»), учитель – **Яковенко Тетяна Анатоліївна**.

2.1. Літній відпочинок і оздоровлення

2.1.1. Методичні рекомендації щодо організації змістовного дозвілля учнів під час літнього відпочинку й оздоровлення

Боярчук О. І.,

завідувач відділу виховної роботи та позашкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»;

Гаврилюк В. Ю.,

методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти, викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»;

Микитюк Л. В.,

методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Одним із стратегічних завдань державної політики у сфері соціального захисту громадян України є реалізація права дитини на оздоровлення та відпочинок, а турбота про здоров'я дітей є одним із основних показників ставлення держави до власного майбутнього.

Відповідно до Законів України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про охорону дитинства», «Про позашкільну освіту», доручення Кабінетів Міністрів України від 24 квітня 2019 року №11964/1/1-19 «Про підготовку оздоровчої компанії у 2019 році», наказу Міністерства освіти і науки України від 7 травня 2019 року № 627 «Про організацію оздоровлення та відпочинок дітей влітку 2019 року» та з метою забезпечення належної організації відпочинку, оздоровлення та зайнятості дітей влітку 2019 року рекомендуємо під час літньої оздоровчої кампанії акцентувати увагу на організації змістовного дозвілля дітей.

Дозвілля в пришкільному оздоровчому таборі – це час, призначений для самопізнання та самореалізації, саморозвитку і самовдосконалення особистості.

Особлива цінність цікаво та змістовно організованого дозвілля під час оздоровлення полягає в тому, що воно може допомогти реалізувати все найкраще, що потенційно закладене в дитині. Завдяки різноманітним формам дозвіллевої активності можна підтримувати емоційне здоров'я,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

формувати волю й характер. Дозвілля сприяє фізичному, духовному, соціальному та інтелектуальному розвитку особистості. У новому оточенні дитина прагне проявити свої здібності, вміння, кращі риси характеру, вчиться організовувати цікаве й змістовне дозвілля серед ровесників. Оздоровлення та відпочинок буде особливо значущим для дитини, коли вона матиме змогу обрати бажану для себе соціальну роль і у такий спосіб відчує вагу й цінність свого існування, випробує свої сили, здібності у новій ситуації життєдіяльності, навчиться швидко адаптуватися до нових умов, набуде новий статус і позитивний соціальний досвід.

Основні **завдання** організації дозвілля в таборі:

- забезпечення всебічного розвитку дитини, її особистісного зростання;
- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її відповідальністю;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму та шовінізму.
- формування суспільно-громадського досвіду особистості;
- розвиток, стимулювання та реалізація її духовного і творчого потенціалу;
- створення системи пошуку, розвитку й підтримки юних талантів, обдарувань;
- залучення до особистісно-значимих соціокультурних цінностей;
- задоволення потреб у професійному самовизначенні;
- забезпечення соціально-педагогічного захисту неповнолітніх та організація їхнього дозвілля;
- зміцнення здоров'я, підтримка високої працездатності;
- виховання вольових якостей, формування активної життєвої позиції, здорового способу життя засобами фізичної культури, спорту та просвітницької роботи тощо.

Виховна цінність літнього відпочинку полягає в тому, що створюються **умови для педагогічно доцільного, емоційно привабливого дозвілля школярів**: ігри, розваги, свобода у виборі занять, зняття накопиченої за рік напруги, поповнення витрачених сил, відновлення здоров'я.

Важливо, щоб організація виховної діяльності та дозвілля учнів відповідала сучасним потребам і запитам дітей. З метою удосконалення

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

процесу необхідно *розвивати активні форми відпочинку й оздоровлення, впроваджувати технології колективного творчого виховання.*

Однією із яскравих форм організації дозвілля є **колективні творчі справи**, наповнені працею та грою, творчістю й товариськістю, мрією і радістю життя. Такі справи збагачують колектив та особистість соціально цінним досвідом, надають можливість кожному виявити й удосконалити кращі людські якості та здібності, потреби і взаємини, зростати духовно-морально.

Колективні творчі справи є інтерактивними за своєю суттю, адже всі їх учасники – активні організатори та виконавці. Їх об'єднують у такі групи:

- *пізнавальні*: вечори (ранки) веселих завдань, мандрівки, розгаданих і нерозгаданих таємниць, місто веселих майстрів, захист фантастичних проєктів, прес-бій, прес-конференція, розповідь-естафета, турнір-вікторина, клуб допитливих, естафета улюблених занять, турнір-знавців, усний журнал;

- *художньо-естетичні*: кільцівка пісень, концерт «блискавка», ляльковий театр, літературно-художні конкурси, конкурс інсценізованих пісень, конкурс живих картин, турнір знавців поезії, естафета улюблених занять, естафета – «Ромашка»;

- *спортивно-оздоровчі*: весела спартакіада, сюїта туристських ігор, спартакіада народних ігор, весела літна спартакіада, малі олімпійські ігри, бій невловимих, космонавти і метеори, пошукові ігри на місцевості та інші.

- *організаторські*: газета-блискавка, день народження колективу, жива газета, колективне планування, загальний збір, чергування творчих доручень тощо.

Всі пропонувані колективні чи групові справи пронизані грою та спілкуванням у колі на різні теми, а тому їх можна назвати **колективним ігровим спілкуванням**. Кожна дитина є активним учасником спілкування, вільно висловлює свої думки, ділиться набутим життєвим досвідом, знаннями, поглядами, думками.

Форми колективного ігрового спілкування: «Чарівний стілець», «Проблема на долоні», «Презентація світу (об'єкта)», «Театр-експромт», «Конверт дружніх запитань (життєвих ситуацій)», «У чому сіль?», «Людина скрізь», «Коли предмети говорять?», «Калейдоскоп», «Кошик», «П'ять хвилин із мистецтвом», «У колі симпатій», «Турнір ораторів»,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

«Інтелектуальний аукціон» тощо.

Для реалізації важливих завдань організації ефективного виховного процесу сприяє використання різних ігор, зокрема, ***ігор з літерами та словами***, які мають бути максимально спрямованими на формування мовленнєвої культури дітей, збагачення їхнього словникового запасу.

До ***ігор із літерами та словами*** відносять: кросворди, чайнворди, логогрифи, метаграми, анаграми, омоніми, шаради, паліндромони, різного роду словесні ігри, пов'язані із складанням слів.

Із розвитком інтелекту, уваги, логіки, пам'яті пов'язані ***логічні ігри, головоломки, ребуси***. Вони вимагають від людини розумових дій, логічного мислення, знань, що зберігаються в пам'яті та є ефективною формою організації дозвілля й відпочинку.

Ігри часто проводять у залі для глядачів, зі сцени у школі, клубі, а влітку – на відкритому майданчику – з естради. Важливо, щоб ігри у програмі були різноманітними, відрізнялися за змістом, оформленням, характером тих дій, з якими вони зв'язані. Існують різноманітні ***ігри та розваги з естради***:

– ***ігри-фокуси***: «В якій руці монета?», «Пройди крізь листівку», «Дізнаюсь Ваш місяць народження та вік», «Стрічка Мебіуса», «Важка монета», «На скільки частин» тощо;

– ***ігри-жарту***: «Назвіть наступне», «Третя фраза», «Те ж само», «Три рази по два», «Руки доверху», «Я – знаменитий чародій», «Хто переможе?», «Неочікувані відповіді», «Нісенітниця» тощо;

– ***ігри-атракціони***: «Мотальники», «Годинники», «Зріж приз», «Влучання в ціль», «Обертання обручів», «Підніми м'яч», «На трьох ногах», «Яка сторінка?», «Як звуть ляльку», «Веселі рибалки», «Бокс», «Склади слово», «Склади прислів'я», «Театр-експромт», «Що до чого?», «Здуй кульку», «Відгадайте приказку»;

– ***масові ігри***: музичні, віршовані, «кричалки».

Серед ігор особливе місце займають ***пізнавальні ігри***, спрямовані на загальний розвиток дітей, розширення їхнього кругозору, пізнання навколишнього світу. Використання пізнавальних ігор у години дозвілля сприятиме розвитку організаторських, творчих та пізнавальних здібностей учасників. Наприклад:

– ***математичні ігри***: «Не зіб'юсь!», «Сума трьох чисел», «Веселе множення», «Математичні знаки», «Отримай 20», «Скільки років любителю головоломок?», «Чи можливо», «Арифметична фізкультурна хви-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

лінка», «Діли швидко» тощо;

– **літературні ігри**: «Пошуки синонімів», «Знавці літератури», «Відгадай автора літературного твору», «Письменник чи не письменник», «Відгадай назву твору та його автора» тощо;

– **географічні ігри**: «Географія України», «Географічні назви», «Спритні географи», «Вісім столиць», («Вісім держав»), «Географічна мозаїка», «Географічна естафета», «Продовження початку»;

– **ігри юних натуралістів**: «Звір, птиця, небилиця», «Знайди відповідь», «Нумо, відгадай!» тощо.

Пізнавальних ігор дуже багато. Серед них вирізняється **вікторина** як засіб розвитку інтересів і формування активності учнівської та студентської молоді. Вікторина – пізнавальна гра, що складається із запитань і відповідей на теми з однієї чи різних галузей знань, науки, техніки, літератури й мистецтва.

За змістом і тематикою вікторини дуже різноманітні: «Марафон ерудитів», «Три мудреці», «На казковому полі» або «Хід конем», «П'ять на п'ять», «Погоня в лабіринті», «Поєдинок ерудитів», «Тир ерудитів», «Ерудит-лото», «Хокей», «Склади слово» та інші.

Для організації цікавого змістовного дозвілля дітей успішно використовують уявну **гру-мандрівку** – це дія, романтика, творчість дітей і дорослих, спільна радість взаєморозуміння педагога та його вихованців. Під час її проведення діти уявляють, що подорожують. Такі ігри рекомендується проводити в приміщенні. **Тематика ігор-мандрівок** різна: до королівства Математики, Граматики, Казки, Загадки; до країни Чистоти, Гри та Іграшки, Дорожніх Знаків, Книжкового царства – мудрої держави, Веселих ноток тощо. Тема гри-мандрівки та зміст завдань на кожній зупинці залежать від мети проведення.

Використання такої форми роботи як **«Гра-експрес»** сприятиме реалізації педагогом комплексу навчально-виховних завдань: розвитку творчих, пізнавальних, організаторських здібностей, інтелекту та ерудиції, кмітливості й винахідливості, ініціативи та фантазії, наполегливості, швидкості реакції, виробленню конкретних умінь і навичок, вихованню товариськості, дружби, колективізму, почуття відповідальності.

Експрес – швидкий потяг, а гра-експрес – це швидке пересування команд від станції до станції, на яких, зупиняючись для відпочинку, діти вирішують цікаві за змістом завдання. Тому гру-експрес ще називають **станційною формою роботи**. Гра-експрес – одна з активних форм

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

організації дозвілля дітей різного віку, тому що кожен її учасник неодмінно виявляє себе в тому чи іншому виді діяльності. Тематика гри може бути різною, тому в ній закладені значні педагогічні можливості.

Для молодших школярів можна провести «Веселий експрес», для підлітків – «Все знай і вмій». Під час гри вони побувають на таких станціях: «Барон Мюнхаузен», «Яблучко», «Ерудит», «Театр-експромт», «Жива картина», «Золотий голос», «Вернісаж», «Весела редакція», «Творча спілка Всезнаюк та Всевміюк», «Майстерня чудес» тощо.

Цікавою формою організації змістовного дозвілля молодших школярів, підлітків, старшокласників є *пошукова гра на місцевості*. Дану ігрову форму роботи проводять на свіжому повітрі. Вона є комплексною виховною справою, бо насичена активною руховою, пізнавальною, організаторською та розумовою діяльністю, що в цілому забезпечує загальний розвиток учасників гри.

Учні різних вікових категорій свій вільний час проводять по-різному, однак всі без винятку із задоволенням беруть участь в ігрових програмах. *Конкурсно-ігрова програма* – це комплекс конкурсів-експромтів та ігор-змагань різних видів, об'єднаних єдиною темою з метою втілення певної ідеї та реалізації конкретних педагогічних завдань, гармонійно й логічно взаємопов'язаних сюжетом. Ігрові програми є найпопулярнішими формами організації розв'язкового дозвілля, а тому їх зміст має сприяти особистісному зростанню кожного учасника та глядача. Участь у будь-якій грі – завжди діяльність добровільна, а тому кожна дитина має можливість добровільно виявити свої знання, уміння, навички та здібності, перевірити себе у невимушеній обстановці, адже зміст, спрямування та характер ігрових програм можуть бути найрізноманітнішими: спортивними, художньо-естетичними, музичними, екологічними, пізнавальними, організаторськими, трудовими, здоров'язміснюючими: «Нумо, дівчата», «Нумо, хлопці», «Джентльмен-шоу», «Зачаруй нас, королево», «Веселка», «Господарочка/господар», «Він і вона», «Симпатія з 1001 погляду», «Тато, мама, я – спортивна сім'я», «Зоряний час», «Розумники і розумниці», «Котилася торба», «Все знай і вмій», «Здоровенькі були!», «Ми – різні, ми – рівні!» та інші.

Враховуючи зазначене, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку доцільно *створити оптимальні умови для дитячої самодіяльності*, зокрема – *гуртки за інтересами*. Заняття в гуртках художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

краснавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів дають можливість розширити зону емоційного комфорту вихованців, збільшити спектр спілкування, міжособистісних стосунків дитини, створити ситуації, в яких дитина здатна досягти позитивного результату.

Під час організації освітньої та дозвілєвої діяльності гуртків радимо використовувати збірник «Навчальні програми для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку», рекомендований МОН України (лист МОНУ від 11.06.2018 № 1/11-6203) і містить 25 навчальних програм за основними напрямками позашкільної освіти.

Одним із пріоритетних напрямів роботи в таборі є **національно-патріотичне, громадянське виховання** як стрижневе, основоположне, що відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності, та закладають підвалини для особистісного розвитку на ідеях гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Дієвим засобом патріотичного виховання є проведення **навчальних екскурсій**, які забезпечують, вивчення історичної та культурної спадщини, звичаїв і традицій українського народу, передбачають створення умов для дослідження явищ природи і процесів життєдіяльності суспільства, розширення світогляду школярів.

Рекомендуємо здійснити **навчальні екскурсії до об'єктів історичної та культурної спадщини (краснавчих, географічних, етнографічних та історичних), пам'ятних місць Київщини:**

- Державного дендрологічного парку «Олександрія» (м. Біла Церква);
- Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький);
- Національного музею народної архітектури та побуту України (м. Київ);
- Центру культури та історії «Парк Київська Русь» (с. Копачів Обухівського району);
- Київського обласного археологічного музею (с. Трипілля Обухівського району);
- Державного музею-заповідника «Битва за Київ у 1943 році» (с. Нові Петрівці Вишгородського району);
- ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Хутір Чубинського» (с. Чубинське Бориспільського району);
- музею-садиби народної художниці України Катерини Білокур

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

(с. Богданівка Яготинського району);

– меморіального музею-садиби Івана Козловського (с. Мар'янівка Васильківського району) тощо.

У процесі організації та проведення навчальних екскурсій пропонуємо використовувати:

– *перелік закладів культури та мистецтва, визначних об'єктів культурної спадщини у регіонах України, рекомендованих для відвідування учнями закладів загальної середньої освіти (лист Міністерства освіти і науки України від 17.04.2019 № 1/11-3815);*

– *перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій «Моя країна – Україна»*

– *методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів (лист Міністерства освіти і науки України від 06.02.2008 № 1/9-61).*

Українське народознавство як складова частина патріотичного виховання, що об'єднує в собі систему знань про український народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер, світогляд, історико-культурний досвід, родовід, спосіб життя й виховання є дієвим засобом організації виховного процесу та формування ціннісних орієнтирів дітей у літньому оздоровчому таборі. Тому, рекомендуємо провести виховні справи, літературні світлиці, інтелектуальні ігри та вікторини, конкурси знавців історії, культури, звичаїв і традицій українського народу.

Цікавими та корисними стануть постійно діючі *майстер-класи та навчальні заняття* («Мистецька майстерня», «Майстриня-господиня», «Рукотвори», «Мистецькі скарби українців»), що знайомлять дітей з традиційними видами *декоративно-ужиткового мистецтва, народними ремеслами та промислами*: петриківським розписом, витинанками, лялькарством, гончарством, плетінням з соломи та лози тощо.

Доцільно також організувати *концерти, театралізовані фольклорно-етнографічні дійства на основі народних свят і обрядів весняно-літнього календарного циклу* (молодіжних «вулиць», Зелених свят, Івана Купала, обрядів «Встановлення трійцької «віхи», «Водіння тополі», вінкоплетин тощо).

Важливо, щоб у кожному таборі було створено умови для:

формування сучасної національної ідентичності на кращих прикла-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

дах мужності і звитяги, героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність української держави;

популяризації традицій фізичного виховання українського народу, історії, традицій і культури українського козацтва, кодексу лицарської честі та лицарської звитяги.

Для проведення означеної роботи доцільно використовувати *спортивно-масові заходи, рухливі ігри та ігрові програми*. Зокрема, рекомендуємо провести організаційно-масові заходи, що є відродженням і розвитком традицій козацького виховання, популяризації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»):

- тематичні бесіди та виховні години «Україна – козацька держава!», «Хай живе козацька слава й процвіта наша держава!», «Козацькому роду нема переводу», «Рідна земле моя, ти козацькою славою щедра!»;

- навчальні заняття з елементами історичної реконструкції «Ще як були ми козаками», «Лине слава козацька із далеких віків», «Від звичаїв козацьких – до вишколів солдатських»;

- усні журнали «Історія козаків для маленьких дітлахів», «Україна – славний край козацький!», «Козацька держава – наша гордість і слава!», «Козацька слава не погасне, як образ дорогий і ясний»;

- уроки мужності, творчі зустрічі з воїнами АТО-ООС, представниками козацьких, громадських і волонтерських організацій «Батьківщину мати умій захищати!», «Від козака – до сучасного захисника»;

- спортивні ігри та естафети «Козацькі забави», «Козацький гарт», «Лицарська звитяга», «Шлях козака-характерника», «Ігри патріотів»;

- показові виступи та змагання з козацьких бойових мистецтв (хортингу, бойового гопака, Спасу);

- патріотичні флешмоби «Щоб козацька слава повік не пропала», «Хай в серці кожної дитини живе любов до України!»;

- інтелектуальні ігри та вікторини «Козак мовчить, а все знає», «До булави треба голови», «Скринька козацької мудрості»;

- квести та змагання на туристсько-спортивній смузі перешкод за козацькою легендою «Дорога на Січ», «Нумо, хлопці, славні запорожці», «Козацькі тасмниці», «Мандри до козацьких скарбів»;

- конкурси малюнків, музичної та літературної творчості «Козацька мистецька ватра», «І понесе луна гучне козацьке слово»;

- майстер-класи з козацьких промислів, мистецьких і кулінарних традицій «Ярмарок майстрів», «Свято козацького кулешу»;

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

– віртуальні подорожі та екскурсії («Козацька мужність і відвага крізь віки», «Козацькі клейноди», «Козацькими шляхами», «Роде наш красний, роде наш прекрасний»);

– перегляд мультиплікаційних, художніх і науково-популярних фільмів про українське козацтво («Запорожці-козаки були славні вояки», «Україна козацька: шлях крізь віки», «Лицарі козацької звитяги») тощо.

Перспективною формою патріотичного виховання, активного відпочинку та оздоровлення дітей і учнівської молоді у період літніх канікул є **військово-патріотичне (спортивно-патріотичне) таборування**. Діяльність цих таборів забезпечує:

– створення оптимальних умов для ведення здорового способу життя на основі організації раціонального рухового режиму;

– посилену фізичну та військову підготовку (ранкові руханки, комплекси фізичних вправ, загартування, марші-кидки, подолання смуг перешкод, тактична підготовка, військова картографія, стрілецька підготовка, метання гранат тощо);

– туристсько-краєзнавчу підготовку (основи спортивного туризму, піші походи, орієнтування на місцевості, способи виживання);

– медичну підготовку (надання першої долікарської допомоги, знання народної медицини);

– участь у спортивних змаганнях (військово-спортивне багатоборство, перетягування линви, футбол, плавання тощо);

– проведення культурно-мистецьких заходів, тематичних екскурсій, тематичних навчальних занять і тренінгів, спрямованих на виховання потреби юного покоління в духовному, культурному та фізичному самовдосконаленні.

У процесі організації військово-патріотичних (військово-спортивних) таборів радимо використовувати Типові правила та умови організації проведення таборувань під час шкільного, I (районного, міського, ОТГ), II (обласного, Київського міського) та III (Всеукраїнського) етапів Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») (затверджені наказом Українського державного центру туризму та краєзнавства учнівської молоді від 05.05.2018 № 51-А).

Винятково важливу роль у справі військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді відіграють **військово-патріотичні гуртки та клуби**. Заслугує на визнання та популяризацію освітня діяльність військово-патріотичного спортивно-туристичного клубу «Боривітер»

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

(м. Бориспіль), військово-патріотичного клубу «Ратоборець» (м. Бориспіль), військово-патріотичного клубу «Миротворець» (м. Обухів), військово-патріотичного клубу «Прикордонник» (Броварський р-н), гуртка молодіжно-патріотичного виховання «Ратібор» (м. Ірпінь), історико-краєзнавчого клубу «Легіон» (Вишгородський р-н), молодіжного військово-патріотичного спортивного клубу «Каскад» (м. Фастів), військово-патріотичного клубу «Кодекс честі» (м. Біла Церква), військово-патріотичного туристсько-краєзнавчого клубу «Лицарська звитяга» (м. Біла Церква), військово-патріотичного клубу «Патріот» (Кагарлицький р-н), гуртка «Козацька школа» та Яготинської паланки Українського дитячо-юнацького товариства «Січ» (Яготинський р-н).

Характерними рисами діючих військово-патріотичних гуртків і клубів є:

- *харизматичні педагоги-виховники* (професійні військові, учасники бойових дій), що реалізують авторські виховні системи;
- *оригінальні авторські програмні документи* (навчальні програми, статuti, положення, кодекси честі та поведінки);
- *власна символіка* (емблема, прапор, девіз, особисті відзнаки) та однострій;
- *дієві органи управління та самоврядування*, спадковість поколінь;
- *оригінальні ритуали* посвяти, присяги (обітниці), традиції та свята, елементи корпоративної культури та звичаєвого права;
- *педагогіка партнерства*, суб'єкт-суб'єктна взаємодія між керівником і вихованцями, повага до особистості, довіра у відносинах, розподілене лідерство, патерналізм, духовне наставництво з елементами коучингу;
- *виховання на цінностях*, особистий приклад, формування позитивного досвіду суспільної поведінки, культивування цінності іншої людини, стимулювання діяльності і поведінки, самовиховання як провідні методи виховного впливу;
- *оригінальний зміст освітньої діяльності*, що передбачає: посилену загальну фізичну та спеціальну фізичну підготовку, поглиблене вивчення військової історії, стрільцька й тактико-спеціальна підготовка, оволодіння бойовими мистецтвами та військово-прикладними видами спорту, вивчення військової топографії, систематичну участь у військово-патріотичних (військово-спортивних) іграх, вишколах і таборуваннях тощо;
- *співпраця та соціальне партнерство* з військовими частинами, військовими комісаріатами, вищими військовими навчальними закла-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

дами, громадськими та волонтерськими організаціями.

Зважаючи на це, рекомендуємо залучати керівників і старших вихованців військово-патріотичні гуртків та клубів до організації військово-патріотичних (військово-спортивних) таборів.

Військово-патріотичні ігри є історично сформованим видом освітньої і дозвілєвої діяльності дітей та учнівської молоді, що полягає у відтворенні дій дорослих й відносин між ними в умовах, максимально наближений до військових реалій або бойових. Військово-патріотичним іграм, що проводяться у закладах оздоровлення та відпочинку, традиційно властиві:

– *наявність елементів вояцької героїки та бойової романтики* (маляючи в своїй уяві картину бойових дій, учасники гри неодмінно сприймають і себе в якості героїв минулих років або сучасності, які захищали рідну землю, прагнуть бути гідними героїв);

– *яскраво виражена військово-прикладна спрямованість теоретичних знань, практичних умінь і дій* (вирішення тактичних завдань, ведення розвідки, орієнтування на місцевості, подолання різноманітних природних і штучних перешкод, ліквідація ворожих об'єктів);

– *можливість широко застосовувати в процесі гри різноманітного військового, спортивного та туристичного обладнання* (компасів, біноклів, топографічних карт, засобів сигналізації, макетів зброї) тощо.

Вважаємо за доцільне *забезпечити ознайомлення та популяризацію військово-прикладних видів спорту і провести у закладах оздоровлення та відпочинку комбіновані військово-спортивні естафети.*

Військово-прикладні види спорту – це комплекс певних спортивних вправ або видів спорту, що об'єднані у військово-спортивне багатоборство та пов'язані з використанням спеціальних технічних засобів або військового інвентарю (військово-спортивні багатоборства, військовий кросфіт, військовий хортинг тощо). У процесі занять учнівською молоддю військово-прикладними видами спорту удосконалюються фізичні, спеціальні, психічні якості (загальна, силова та швидкісна витривалість, швидкість у діях і швидкість рухових реакцій, спритність, точність дій і рухова координація, стійкість уваги і здатність до його широкого розподілу і переключення, загальна психологічна і емоційно-вольова стійкість, сміливість, рішучість і впевненість у своїх силах, наполегливість, завзятість і цілеспрямованість) і військово-прикладні рухові навички (подолання перешкод, стрільба з особистої зброї, метання гранат).

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

До програми комбінованих військово-спортивних естафет традиційно входять: неповне розбирання та збирання автомату АК-74, спорядження магазину автомату набоями, стрільба з малокаліберної гвинтівки, підтягування на перекладині, штовхання гири, армреслінг, перетягування линви, перенесення вантажів, одягання протигазу, одягання загальновійськового захисного комплекту, тактична військова медицина тощо. Серед учнів старшого шкільного віку, з урахуванням рівня їхньої фізичної підготовки та стану здоров'я, популярними є: біг на 100 м, кросовий біг (марш-кидок) на 1000 м, крос з орієнтуванням на місцевості, біг на 1,5 км з бойовою викладкою, плавання на 50 м, підтягування на перекладині, силові вправи з гирями, рукопашний бій, стрільба з пневматичної гвинтівки, метання гранати на дальність або точність. Визначення переможців змагань відбувається в командному та особистому заліку.

У процесі проведенні тематичних таборуваль, ігор, змагань, вишкіль, інших організаційно-масових заходів з військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у період літніх канікул рекомендуємо співпрацю та соціальне партнерство з:

- Управлінням молодіжної політики та національно-патріотичного виховання Київської обласної державної адміністрації;
- Київським обласним військовим комісаріатом;
- 72-гою окремою механізованою бригадою імені Чорних Запорозжів;
- батальйоном оперативного призначення резервістів імені Героя України генерала С. Кульчицького Національної гвардії України;
- Київською обласною організацією Товариство сприяння обороні України;
- Київською обласною організацією Товариства Червоного Хреста України;
- Національною скаутською організацією України «Пласт»;
- Громадським об'єднанням «Всеукраїнський молодіжний клуб «Джура»;
- Українським дитячо-юнацьким товариством «Січ»;
- Громадською спілкою «Всеукраїнське об'єднання військово-патріотичних організацій»;
- Громадським об'єднанням, «Всеукраїнська федерація військово-спортивних багатоборств» та іншими.

На сьогодні критичною залишається проблема насильства і, зокрема, **булінгу** – систематичного цькування та проявів агресії до особистості

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

з метою її принизити. Діти є найбільш вразливою категорією, вони соціалізуються, навчаються різним моделям поведінки, і, на жаль, булінг стає однією з таких моделей. З метою формування негативного ставлення до проявів булінгу, ціннісного ставлення до людини, людської гідності, безпеки, почуття відповідальності за прийняті рішення та їх виконання, навичок недискримінаційної поведінки, конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, розбудові здорових стосунків рекомендуємо в закладах оздоровлення та відпочинку спланувати та провести навчальні заняття (тренінги, ігри, моделювання ситуацій тощо). Організовуючи заходи з даної тематики, ватро звернути увагу на:

сутність поняття «булінг», «третирування», «цькування», «кібербулінг» «мобінг», «наси́льство», «агресія»;

учасників булінгу: булер, жертва, спостерігачі, захисники, співчуваючі;

види булінгу: фізичний, економічний, психологічний, сексуальний, кібербулінг;

ознаки, причини, прояви булінгу;

внесення змін до законодавчих актів України щодо протидії булінгу, організації, установи, заклади, що надають допомогу в ситуації булінгу;

технології, правила, процедури і прийоми роботи для зупинення булінгу в закладі освіти;

покрокові дії, що визначають як і кому постраждала/ий може повідомляти про інциденти булінгу;

організації, установи, що займаються проблемами булінгу, зокрема функціонування дитячої Національної «гарячої лінії».

З метою результативної взаємодії у процесі організації оздоровчої кампанії необхідно також посилити співпрацю з представниками батьківської громадськості, соціальними службами для молоді, громадськими та благодійними організаціями, правоохоронними органами, установами системи охорони здоров'я, відповідними органами місцевого самоврядування.

Реалізація зазначених заходів забезпечить змістовне дозвілля та відпочинок дітей і молоді під час літніх канікул, сприятиме становленню гармонійно розвиненої творчої особистості, розширенню її світогляду в процесі улюбленої пізнавальної або творчої діяльності, популяризуватиме здоровий спосіб життя та активний відпочинок.

2.2. Нова українська школа

2.2.1. Методичні рекомендації щодо використання «Рамки безперервного професійного розвитку вчителів» у процесі атестації педагогічних працівників

Кушнір Я. А.,

методист відділу міжнародних зв'язків, викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Державна політика у сфері реформування системи освіти України має на меті забезпечення розвитку освіти на всіх її рівнях та відповідності якості освіти сучасним вимогам. Перехід усіх ланок освіти на компетентнісно зорієнтовану модель спонукає до якісних змін у процесі безперервного професійного розвитку вчителів. Нині суспільство потребує вчителів, які є компетентними, вмотивованими, ІКТ грамотними, здатними до професійної рефлексії, відкритих до новацій Нової української школи, володіючих компетенціями для розвитку ключових життєвих умінь учнів. Процес підготовки та професійного розвитку вчителів вимагає також переорієнтації у змісті вищої педагогічної та післядипломної освіти.

Британською Радою в Україні у співпраці з Міністерством освіти і науки України розроблено Програму курсу «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов», в основу якої покладено документ «Рамка безперервного професійного вдосконалення вчителів іноземних мов» (далі Рамка), що описує професійну поведінку вчителів різних кваліфікаційних категорій, напрями їхнього безперервного професійного розвитку та визначає підходи до створення стандартів вищої педагогічної освіти. Рамка є основою для розроблення концепції педагогічної освіти, положень про атестацію та сертифікацію вчителів, положення про післядипломну педагогічну освіту та інших нормативно-правових документів. Використання Рамки у процесі підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов демонструє потенціал для розширення її функцій та сфер застосування, тому з метою її універсального використання вчителями суспільно-гуманітарного та природничо-математичного циклу вона була удосконалена та доповнена. Документ покликаний полегшити роботу освітян у визначенні професійної майстерності вчителів, забезпечити прозорість та об'єктивність атестації, а також інших заходів, що стосу-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ються діяльності педагогічних працівників, адміністрацій закладів освіти, керівників органів управління освітою, методичних служб.

На виконання Закону України «Про освіту», наказів Міністерства освіти і науки України від 29 листопада 2017 року №1547 «Про апробацію Рамки безперервного професійного розвитку вчителів», від 16 липня 2018 року № 776 «Про затвердження положень Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні» та з метою визначення перспективних напрямів безперервного професійного розвитку й підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розроблення положень про атестацію педагогічних працівників апробація Рамки розпочалась для методистів обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, директорів, заступників директорів закладів загальної середньої освіти та учителів англійської мови Київської, Черкаської, Одеської та Чернівецької областей.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 29 листопада 2017 № 1547 апробація Рамки безперервного професійного розвитку вчителів у 2018/2019 навчальному році здійснювалась на базі пілотних закладів освіти Київської області, а саме:

Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»;

Хотівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – гімназія» Києво-Святошинської районної державної адміністрації;

Білоцерківської природничо-математичної школи І-ІІІ ступенів ім. М.О. Кириленка № 16 Білоцерківської міської ради;

Броварської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 5 ім. Василя Стуса Броварської міської ради.

Перший та другий етап апробації Рамки в закладах освіти продемонстрував такі результати:

- полегшення роботи адміністрації закладу освіти у здійсненні моніторингу професійної діяльності вчителів та їхнього професійного розвитку;

- забезпечення прозорості та об'єктивності здійснення процедури атестації у закладі освіти;

- розуміння педагогами стандартизованих показників фахової діяльності та усвідомлення вимог до професійної діяльності у рамках кваліфікаційних категорій;

- підвищення мотивації педагогів до безперервного професійного розвитку, здатності до професійної рефлексії, вибору адекватної стратегії професійної діяльності.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У процесі апробації Рамки всі учасники освітнього процесу отримали чітке розуміння функцій та значення Рамки в освітньому процесі:

для вчителів – це інструмент, що є основою для планування процесу самореалізації, для здійснення самоаналізу та вдосконалення професійної діяльності; стимулює для подальшого розвитку та підвищує мотивацію вчителя упродовж міжатастаційного періоду через об'єктивність і прозорість матеріалів самого документу Рамки.

для заступників – це документ, який полегшує здійснення моніторингу та евалюації професійного розвитку вчителя: використання додатків Рамки дає можливість об'єктивно здійснити спостереження за ходом уроку та його аналіз;

для директорів – це документ, який створює картину відповідності вчителя певній кваліфікаційній категорії та забезпечує прозорість здійснення атестації педагогічних працівників.

Рамка безперервного професійного розвитку вчителів допомагає перенести відносини учасників освітнього процесу (адміністрація школи, вчителі, учні та батьки) у площину партнерства.

Апробуючи Рамку, адміністрація пілотних закладів освіти здійснювала моніторинг процесу атестації із використанням таких критеріїв:

– ***спостереження, обговорення, аналіз, рефлексія:***

– взаємовідвідування уроків з метою обміну досвідом та прийняття обґрунтованого рішення щодо кваліфікаційної категорії вчителя, визначення рівня його професійної майстерності;

– аналіз власної діяльності та діяльності учнів на уроці з метою пошуку ефективних методів навчання та інструментів оцінювання навчальних досягнень учнів.

Інструменти, що використовувалися:

– дескриптори та показники фахової діяльності вчителя, описані у Рамці;

– орієнтовні схеми щодо спостереження за ходом уроку, аналізу плану уроку, рефлексії над уроком.

У ході апробації Рамки під час **відвідування уроків** відзначено **зміни**, які полягають в **усвідомленні вчителем:**

– необхідності розроблення чіткого алгоритму при плануванні уроків, реалізації практичних завдань для досягнення цілей уроку;

– відповідності конкретного уроку основним вимогам, що зумовлені цілями, змістом і технологіями навчання;

– здійснення рефлексії, яка б забезпечила самоаналіз у контексті

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

педагогічної діяльності.

Під час проведення засідань методичних рад на базі кожного пілотного закладу здійснено порівняльну характеристику кваліфікаційних категорій за Типовим положенням та за дескрипторами Рамки. Дескриптори сфери «Керування власним професійним розвитком» виявилися корисними у визначенні шляхів удосконалення фахової майстерності (а саме: взаємовідвідування уроків з метою підвищення рівня професійної майстерності, обміну досвідом). Таким чином, дескриптори Рамки є достатніми для повноти опису професійної діяльності вчителів.

Слід зауважити, що апробація Рамкового документа має певні **ризики**:

- 1) індивідуальне несприйняття учасниками освітнього процесу (опір) педагогічних працівників;
- 2) неспроможність подолання стереотипів та несприйняття впровадження Рамки учителями різних вікових категорій;
- 4) психологічний бар'єр (завищена чи занижена самооцінка вчителя та упереджене ставлення);
- 5) небезпека перетворення рамкового документа в бюрократичний інструмент;
- 6) неоднозначне трактування дескрипторів кваліфікаційних категорій.

Використовуючи додатки та дескриптори Рамки під час відвідування уроків учителів, які атестуються, адміністрація закладів освіти дійшла висновків, що застосування дескрипторів Рамки сприяло усвідомленню чітких вимог до професійної діяльності в рамках кваліфікаційних категорій, чого не було в діючому положенні про атестацію. Рамка полегшує роботу адміністрації закладу у визначенні професійної майстерності вчителів, забезпечує прозорість та об'єктивність атестації, мотивує педагогів до безперервного професійного розвитку, вчить професійної рефлексії та відкритості до змін і новацій Нової української школи. Рамка дозволяє якісно здійснювати науково-методичний супровід професійної діяльності вчителів.

Порівняно з діючим Положенням про атестацію, в дескрипторах кваліфікаційних категорій Рамки чітко розписані вимоги до знань і умінь педагогів. Це дає можливість краще зробити самоаналіз і визначити власні професійні потреби для планування та здійснення самоосвітньої діяльності.

Застосовуючи Рамку, керівники закладів освіти зможуть більш розширено здійснити моніторинг професійної діяльності вчителів, створити ситуацію успіху їхнього професійного розвитку, надати кваліфіко-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

вані поради та рекомендації вчителям щодо розроблення, реалізації та удосконалення програми власного професійного розвитку, аналізуючи разом з учителями їхні професійні уміння у різних сферах діяльності. Здійснюючи рефлексію власної професійної діяльності, учитель зможе реально оцінити рівень своєї професійної компетентності для отримання відповідної кваліфікаційної категорії. Адміністрації закладу освіти це забезпечує відкритість і прозорість здійснення процедури атестації.

Рамка є орієнтиром для створення інноваційних моделей професійного розвитку вчителів та визначає зміст професійної діяльності педагогів в умовах реалізації завдань Нової української школи, інтегруючи підходи до оцінювання результатів їхньої роботи.

Для подальшої ефективної апробації Рамки у закладах загальної середньої освіти **рекомендуємо:**

1.1 забезпечити участь директорів, заступників директорів, учителів закладів загальної середньої освіти в семінарах та інших науково-методичних заходах, які стосуються апробації Рамки

керівникам органів управління освітою

2.1. узагальнити результати атестації педагогічних працівників пілотних закладів освіти у 2018/2019 навчальному році відповідно до критеріїв кваліфікаційних категорій, визначених у Рамці, вказавши на перспективи використання Рамки у процесі проведення подальших атестацій

*головам атестаційних комісій I та II рівнів
закладів та установ освіти*

3.1. проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед педагогічних працівників, які підлягають атестації у 2018/2019 навчальному році, з питань атестації, відповідно до дескрипторів, описаних у Рамці;

3.2. організовувати та проводити науково-методичні заходи для педагогів щодо апробації Рамки та здійснення атестації педагогічних працівників із використанням дескрипторів Рамки;

3.3. створити інформативні сторінки «Рамка безперервного розвитку вчителів» на сайтах пілотних закладів освіти;

3.4. висвітлювати результати апробації Рамки на інформативних сторінках сайтів.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

2.2.2. Методичні рекомендації щодо використання корекційного обладнання в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Луценко Т.М.,

завідувач центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»;

Дерій О.В., Слободяник Г.І.,

методисти центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Для дітей з особливими освітніми потребами може стати необхідною додаткова, а іноді і спеціальна підтримка у навчанні, яка допоможе їм брати повноцінну участь у заняттях і реалізовувати свій потенціал.

Універсальних рецептів не існує, особливо коли йдеться про дітей з порушеннями в розвитку. Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби дітей, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо.

Педагоги, які досягають успіху в навчанні дітей з особливими освітніми потребами, застосовують різноманітні методи навчання, які змінюються залежно від спеціальних потреб дітей. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації.

Адаптація – змінює характер навчання, не змінюючи зміст або понятійну сутність навчального завдання.

Модифікації навчання – модифікації змінюють характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчального завдання.

Адаптацію у класі можна організувати в таких сферах:

- фізичне середовище;
- навчання;
- адаптація навчального плану;
- вказівки;
- матеріали.

Адаптація матеріалів – полягає у пристосуванні навчальних інструментів і матеріалів до індивідуальних потреб дітей. Матеріалами можуть бути книги, ігри, іграшки, аркуші із завданнями, маніпулятивні предмети, розвивальне та корекційне обладнання тощо. При застосуванні різних видів адаптації зміст навчання залишається незмінним.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

При застосуванні модифікацій зміст навчання зазвичай змінюється. В окремих випадках використання модифікацій може виявитися необхідним для того, щоб надати конкретній дитині можливість брати участь у заняттях.

Модифікації можуть бути виконані шляхом:

- скорочення змісту матеріалу, який необхідно засвоїти. Дитина може брати участь лише в окремих частинах заняття і/або опановувати лише частину змісту навчального матеріалу. Іноді вимоги заняття перевищують можливості дітей, однак від нього все ж вимагається часткова участь у роботі на занятті;
- зниження вимог до участі в роботі. Дитини може виконувати лише частину завдань. У цьому випадку від дитини може вимагатися засвоєння всього матеріалу або лише його частини.

Використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями зору

Використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями зору передбачає урахування таких особливостей:

- зниження гостроти зору;
- загальмованість та зниження точності зорового сприймання;
- можливі порушення сприймання кольору і світла, периферійного і бінокулярного зору;
- труднощі організації своєї діяльності, порушення орієнтування у просторі;
- збіднення уявлення про предмети і явища, досвід дитини;
- особливості слухового сприймання;
- можливість використовувати зір;
- рівень самооцінювання та навчальної мотивації.

Рекомендації до використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями зору:

- приміщення має бути гарно освітленим;
- не можна допускати перевантаження зору, тому варто підключати й інші аналізаторні системи;
- необхідно враховувати можливість дитини виконувати завдання з опорою на зір чи інші аналізатори;
- пояснення правил і показ дій має бути достатньо зрозумілим, слід переконатися, що дитина все правильно почула і побачила;
- потрібно активно залучати дитину до спільної діяльності з іншими, стимулювати до взаємодії;

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

— усе, що в процесі заняття записується на дошці або демонструється, має чітко проговорюватися педагогом та дітьми;

— слід стимулювати дитину, помічати найменші успіхи, за необхідності допомагати долати труднощі;

— дитині необхідно надавати більше часу для ознайомлення з наочністю, яка використовується під час заняття, забезпечувати можливість додаткового тактильного вивчення її;

— слід адаптувати наочний матеріал і демонструвати його з урахуванням діагнозу зорового захворювання й особливостей зорового сприймання.

Рекомендації щодо адаптації та використання наочного матеріалу мають надаватися тифлопедагогом і лікарем для кожної дитини з порушеннями зору.

У загальному *наочний матеріал та процедура його використання у роботі з дітьми з порушеннями зору* має відповідати таким *вимогам*:

— демонстраційний матеріал має бути достатнього розміру; за необхідності можна використовувати аналогічний роздатковий матеріал (розмір, кількість предметів і завдання регулює педагог відповідно до потреб та можливостей дитини);

— малюнки повинні бути яскравими, чіткими, точними, барвистими, без зайвих деталей;

— зображення на малюнках мають бути пропорційними за величиною, формою та кольором, відповідно до реальних об'єктів;

— демонстрація наочного матеріалу має здійснюватися на відстані не менше 30-33 см від ока дитини під кутом від 5° до 45° щодо лінії погляду;

— якщо використовується дошка, то записи на ній мають бути великими буквами, контрастними та насиченими;

— хроматичні об'єкти повинні мати насичені кольори (бажано червоний, жовтий, зелений та їх відтінки).

Використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями слуху

При використанні матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями слуху слід враховувати такі особливості дітей з порушеннями слуху:

— знижений діапазон звуків;

— порушення звуко-буквеної будови слова,

— розуміння мовлення, бідність словникового запасу;

— недостатність усвідомлення інформації про зовнішній світ;

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

— можливі порушення емоційно-вольової сфери (нервозність, негативізм, апатичність, егоїстичність тощо).

Рекомендації до використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями слуху:

— активне використання різних наочних засобів для пояснення змісту, правил, завдань;

— перед тим, як пояснювати що-небудь, педагог має переконатись, що дитина дивиться на нього і слухає;

— під час пояснення правил та інструкцій педагог та діти не повинні затуляти обличчя руками, обертатись до дитини з порушеннями слуху спиною;

— якщо під час гри виконуються записи на дошці, то вони мають обов'язково бути прокоментовані для дитини;

— педагог має стежити за тим, щоб дитина реагувала на висловлення під час гри, контролювати розуміння дитиною висловлювань, завдань та інструкцій, ставити уточнюючі запитання «Ти почув, що сказала...», «Що сказав...?», «Повтори, що сказав...», «Що потрібно зробити...?»;

— за необхідності педагог повинен надавати допомогу дитині;

— показ прикладу виконання дій має повторюватись дитиною;

— словесна інструкція правил має бути лаконічною, доступною, зрозумілою, без зайвих слів;

— під час гри педагог повинен контролювати рівень шуму в класі;

— педагог має стимулювати учня до активності, відзначати його успіхи, найменші досягнення тощо

Використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями слуху передбачає урахування таких їхніх **особливостей**:

— пізнавальна пасивність;

— конкретність, некритичність мислення;

— несформованість вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;

— недорозвиток довільної уваги, її стійкості, обсягу, підвищена розсіяність;

— фрагментарність, уповільненість і недостатня осмисленість сприймання;

— вузький обсяг пам'яті та швидке забування;

— порушення звуковимови, розуміння зверненого мовлення;

— труднощі регуляції власної діяльності;

— недостатність вольових зусиль, пасивність перед труднощами тощо.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Використання матеріалів у роботі з дітьми з порушеннями розумового розвитку:

- сюжет, правила гри мають відповідати інтелектуальним можливостям дитини;
- у грі повинно бути достатнє матеріально-технічне забезпечення, використовуватись різна наочність для полегшення розуміння;
- пояснення правил гри має бути чітким, доступним для розуміння дітей;
- педагог має переконатися, чи зрозуміли діти правила гри, за необхідності повторити, поставити уточнююче запитання;
- педагог має контролювати правильність виконання завдань та правил гри, за необхідності слід надавати дитині допомогу різного рівня;
- під час підбиття підсумків слід обов'язково стимулювати дітей до обговорення, висловлювання критичних суджень;
- у процесі гри важливо підтримувати пізнавальну активність дітей, створювати ситуацію успіху, позитивну атмосферу тощо.

Використання матеріалів у роботі з дітьми порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема з ДЦП, передбачає урахування таких особливостей, що ускладнюватимуть цей процес:

порушення рухових функцій, дрібної моторики, сповільненість і недостатня сформованість рухових навичок та умінь, які необхідні у навчальній та ігровій діяльності; порушення просторового орієнтування, сприймання, уявлень; можливе зниження слуху на високочастотні тони; порушення звуковимови та труднощі розрізнення звуків на слух, збіднений словниковий запас; знижена увага та недостатня сформованість контрольний дій; наявність гіперкінезів та несформованість зорово-моторної функції в окремих випадках; труднощі на письмі, пов'язані з порушенням хапальної функції кисті; знижений запас відомостей про навколишній світ; нерівномірний характер інтелектуальної діяльності; швидка втомлюваність; невпевненість у собі; пасивність у діяльності; недостатній рівень мотивації досягнення тощо.

Використання матеріалів у роботі з дітьми з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату:

- завдання повинно відповідати можливостям дитини, зокрема рухово-координаційним;
- оптимальне дозування завдань і часу;
- слід переконатися чи зрозуміла дитина правила та завдання гри,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

за необхідності повторити та акцентувати увагу на основних моментах;

- якщо учневі важко переключатися з одного виду діяльності на інший, слід попередньо дати йому відпочити;

- вчитель має заохочувати дитину у процесі гри, відзначати успіхи, підтримувати;

- якщо гра потребує запису на дошці, педагог може допомогти дитині це зробити;

- у випадку зниження слуху на високочастотні тони педагог має говорити на нижчих тонах та за необхідності повторювати сказане іншими дітьми;

- педагог має стежити, щоб навчальне приладдя, наочність, роздатковий матеріал був у межах досяжності дитини;

- слід надавати дитині допомогу різного виду, стимулювати, створювати комфортну атмосферу під час заняття тощо.

Загальні положення

Метою навчальних напрямів є:

- опанування дитиною компенсаторними навичками і способами діяльності для взаємодії з навколишнім середовищем, використовуючи наявні знання, уміння, навички, набуття самостійності та життєво важливих компетентностей для успішної подальшої інтеграції в соціум;

- навчати дитину виокремлювати предмети за однією ознакою; ускладнення – за двома, наприклад: колір, величина – предмети різко-контрасні (поступово зменшуються параметри величини, кількість ознак збільшується) – колір, величина, форма, місце розташування в просторі, кількість і т.д.;

- розвивати вміння співставляти частини і ціле, складати ціле з частин, ділити частини на ціле;

- шляхом обстеження дотиком (потім на підставі співставлення в думці) називати форму, геометричні фігури, форми (інші ознаки), вставляти їх у відповідні отвори;

- складати іграшки, предмети за зразком, згодом – попередньо їх уявивши;

- Формувати знання про світ природи, оточуючий світ, використовуючи моделі площинні друковані. Роботу починати із знайомих для дітей об'єктів, кількість яких поступово збільшується та ускладнюється навчальне завдання. Від запитання «Хто це...», «Що це?», «Що ти бачиш?». до «Рокажи про...», «Що ти знаєш про...»; «Чому ти так думаєш?»

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

- встановлювати причино-наслідкові зв'язки;
- навчання читанню розпочинати з простих слів, згодом складати їх у речення з 2-3 слів;
- формування знань про емоційний стан людини базується на розумінні власного настрою, ситуацій, коли може різко змінитися емоційний стан, «читання» емоцій за зовнішніми проявами, виокремлення окремих «груп» емоцій, використання різних видів театру;
- формування знань про використання побутових предметів.

Розвитковий напрям:

- розвиток готовності збережених аналізаторів до сприйняття ознак та властивостей навколишнього світу;
- забезпечення розвитку всіх видів сприймання, особливо зорового, слухового, тактильного, рухового на базі яких розвиваються вищі психічні функції (з розвитком сприймання збагачуються різноманітні знання про навколишній світ і розуміння зв'язків між предметами та явищами, отже, розвивається логічне мислення й активне мовлення дітей);
- зміцнення працездатності, уміння зосереджувати увагу й цілеспрямовано працювати: ставити перед собою мету, усвідомлювати способи її досягнення, адекватно оцінювати результати;
- розвиток навчальної мотивації, бажання вчитися, віру дитини у власні можливості;
- формувати загальні уявлення (накопичення необхідного запасу сенсорних і предметних уявлень про оточуюче на основі збережених аналізаторів та опосередкованих предметів);
- розвиток дрібної моторики, захвату пальцями;
- розвиток дотикового сприйняття;
- розвиток слухового сприйняття;
- розвиток чуттєвого сприйняття;
- розвиток зорового сприйняття, формування «око – рука»;
- формування (удосконалення) когнітивної діяльності (здійснювати аналіз, синтез, класифікацію, групування, порівняння);
- формування (удосконалення) психічних процесів (довготривалої пам'яті, змістовного запам'ятовування, логічного мислення, стійкої уваги, збільшення обсягу уваги, сприйняття, цілеспрямованої дії, творчої уяви, сталих позитивних психічних станів, особистісних особливостей);
- формування (удосконалення, попередження сенсорних, когнітив-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

них, мовленнєвих, опорно-рухових порушень).

Отже, корекційні засоби навчання та реабілітаційне обладнання забезпечують реалізацію навчальних, виховних та корекційно-розвиткових завдань навчання, що є особливо важливим у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Ефективність організації та виконання завдань з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання передбачає урахування їхніх індивідуальних психофізичних особливостей. Правильно організовані заняття будуть забезпечувати корекційну спрямованість навчання та гармонійний всебічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

2.3. Мови і літератури

2.3.1. Компетентнісно зорієнтований урок української мови

Лященко О. Б.,

методист відділу української мови і літератури та зарубіжної літератури суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

У процесі наскрізного впровадження механізму реалізації завдань компетентнісного підходу в навчанні української мови в контексті положень «Нової української школи» згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти виникає потреба переосмислити сучасний урок, його структуру, форми, технології проведення. Як основна форма навчання, урок постійно зазнає змін: вимоги до його організації та проведення формуються відповідно до запитів суспільства. Він повинен пробуджувати інтерес до навчальної діяльності, захоплювати учнів, формувати необхідні компетентності, виховувати соціально активну, цілеспрямовану, культурну, ерудовану особистість, здатну співпрацювати в колективі.

Сучасний урок – демократичний: він проводиться не для учнів, а разом із ними. Його основна ознака – компетентнісна спрямованість, діяльнісний та текстоцентричний підходи, що особливо актуально в умовах модернізації освіти й сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей. У зв'язку з цим змінюється змістовна лінія заняття, по-іншому подається структура теоретичного матеріалу. Учитель, виконуючи одну зі своїх функцій – проектування педагогічної діяльності, – уносить корективи як у формальну частину поурочного плану, так і в ана-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

літичну (діагностичну) змістову лінію.

В умовах компетентнісної мовної освіти відбувається трансформування типології і структури уроків української мови, що зумовлено сутністю дослідницького навчання, його орієнтацією не на вдосконалення суто предметних умінь і навичок, а на формування ключових компетентностей: здатністю використовувати здобуті мовні знання як інструмент інтелектуального, творчого й морального розвитку.

У структуру компетентнісно зорієнтованого уроку потрібно вносити наступні зміни:

- чітко визначати завдання: що повинен учень навчитися роботи саме на цьому уроці (діяльнісний підхід);

- розрізняти зміст освіти (чому вчу) і зміст навчального матеріалу (за допомогою чого вчу);

- відповідно до змісту навчального матеріалу та методів роботи добирати оптимальні форми організації пізнавальної діяльності на уроці;

- ефективно добирати навчальний матеріал для засвоєння учнями запланованої одиниці змісту освіти (без надлишку чи недостачі навчального матеріалу);

- обов'язково при виборі змісту, методів і форм орієнтуватися на цільову установку й уявний очікуваний результат спільної діяльності;

- забезпечувати здійснення рефлексії навчальної діяльності: учні повинні вчитися аналізувати власну діяльність, оцінювати її, порівнювати досягнуті результати на уроці з очікуваними;

- при оцінюванні учнів враховувати саме набуття ними предметних компетентностей, умінь вирішувати проблеми, пов'язані з даною навчальною темою.

Структура компетентнісно орієнтованого уроку визначається багатьма чинниками:

- метою організації навчального заняття або сукупністю проміжних цілей, які ведуть до досягнення поставленої мети;

- метою навчального процесу в цілому (урок є відрізком навчального процесу, на якому тією чи іншою мірою досягається весь комплекс цілей, визначених навчальним процесом; разом із провідними цілями досягаються супровідні);

- змістом навчального матеріалу, зазначеного в темі уроку;

- добором технологій, методів, прийомів, форм навчання;

- місцем поточного заняття в системі уроків та перспектива на майбутнє.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Структура уроку повинна відображати не скільки зовнішні прояви діяльності вчителя й учнів, стільки сутність процесів, з якими пов'язані методична творчість учителя й активна навчально-пізнавальна діяльність учнів. Навчальне заняття має формувати логіку засвоєння його змісту, мудре керівництво вчителем цією роботою, досягнення мети через систему дидактичних завдань, кожне з яких спрямоване на досягнення певної проміжної мети, формування ключових і предметних компетентностей.

Сучасний урок, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, має вирішувати ряд завдань:

- створення ситуації успіху;
 - підвищення рівня мотивації, самоосвітньої та творчої активності учнів;
 - використання суб'єктивного досвіду, набутого учнями;
 - формування в учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;
 - ефективне та творче застосування набутих знань і досвіду на практиці;
 - здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку;
 - наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання;
 - формування моральних цінностей особистості.
- Складові структури уроку, спрямовані на формування компетентностей:
- науковість і доступність;
 - розвиток інтересу до знань;
 - раціональне використання часу;
 - оптимальний підбір методів, прийомів, форм навчання.

У технологічному підході щодо проектування уроку вирізняють наступні етапи:

- чітке визначення місця уроку у змістовому і в методичному аспектах у межах навчального курсу, розділу, теми;
- орієнтація змісту уроку на реалізацію запланованих завдань;
- визначення типу уроку, органічний зв'язок усіх його частин;
- зв'язок уроку з попереднім;
- перспектива на наступний урок;
- вибір педагогічних технологій, методів, прийомів, використання яких забезпечить досягнення поставленої мети найбільш раціональним шляхом;
- прогнозування ключових і предметних компетентностей, що формуються на уроці;
- орієнтація процесу навчання на гарантоване досягнення результатів;

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

- корекція навчання;
- оптимальність домашнього завдання (форма, обсяг, запис у щоденнику, облік індивідуальних особливостей і т. д.).

Модель компетентнісно зорієнтованого уроку залежить від його предметного наповнення, дидактичних завдань, типу уроку, його місця в системі уроків з теми. Традиційно такий урок складається з трьох основних частин: вступної, основної та підсумкової.

Вступну частину уроку називають по-різному: «виклик», етап створення сприятливої атмосфери, етап орієнтації, мотивації навчальної діяльності, етап цілевизначення та формулювання проміжних цілей уроку, прогнозування змісту й результатів навчальної діяльності. На цьому етапі потрібно активізувати опорні знання: «дістати» їх із довготривалої пам'яті учнів, зробити щось актуальним, потрібним на час саме цього заняття з перспективою на майбутнє. Звернення до раніше засвоєних знань підвищує увагу учнів до теми, проблеми, пробуджує їхню зацікавленість, а отже, виконує мотиваційну функцію. Завдання учителя – запропонувати учням методи й завдання, які дають змогу «освіжити» наявні знання, уявлення, уміння, пов'язані з темою уроку, провести «інвентаризацію» цих знань, виявити прогалини, створити умови для сприймання нових ідей, формувати позитивне ставлення, зацікавленість у процесі навчання.

У плануванні уроку обов'язково потрібно враховувати наскрізні змістові лінії та ключові компетентності. Нижче наведено зразки для формулювання проміжних цілей уроку, прогнозування попередніх результатів навчальної діяльності.

Предметна компетентність. Після цього уроку ви навчитесь...:

- особисто формулювати...;
- визначати для себе цінність...;
- оцінювати... з власної позиції ...;
- висловлювати ставлення...;
- визначати загальнолюдські, національні, громадянські цінності...

Соціальна компетентність. Після сьогоднішнього уроку ви отримаєте досвід ...:

- виконання типових соціальних ролей: громадянина, члена сім'ї, споживача;
- визначати власне місце в суспільстві, групі, колективі;
- планувати, розробляти й реалізовувати власні (індивідуальні) або колективні проекти;
- набудете вміння визначати й реалізовувати мету комунікації

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

залежно від ситуації.

Загальнокультурна компетентність. У ході уроку ви...:

- навчитесь аналізувати й оцінювати досягнення національної, європейської та світової культури;
- опануєте моделями толерантної поведінки;
- визначатимете умови конструктивної співпраці в умовах культурних, мовних і релігійних відмінностей.

Здоров'язберігаюча компетентність. На уроці ви...:

- опануєте способами фізичного самовдосконалення, емоційної саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю;
- оволодієте елементами психологічної та фізіологічної грамотності (гігієна, харчування, турбота про власне здоров'я).

Інформаційна компетентність. Під час роботи ви...:

- отримаєте навички пошуку та використання різних джерел інформації;
- удосконалюватимете вміння раціонально використовувати комп'ютер для пошуку, опрацювання, узагальнення та виокремлення інформації.

Прийоми, які допомагають реалізувати такі завдання: таблиця «Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися», мозковий штурм, кошик ідей, мультиголосування, передбачення на основі опорних слів, проблемні запитання, асоціативний куш, кластер, дерево передбачень, діаграма Венна.

Основна частина уроку (етап цілереалізації, організація навчальної діяльності, етап осмислення, вирішення проблем) триває найдовше. Організація цього етапу є мірилом педагогічної майстерності та зрілості вчителя. Саме тут педагог може проявити творчість і показати найвищий «пілотаж» і у власній діяльності, і в організації активної діяльності учнів, зробити все, щоб заплановані мета й завдання були досягнуті, щоб урок можна було назвати вдалим, ефективним. Слід активніше звертатися до продуктивних методів і прийомів, які дають можливість активізувати розумову діяльність школярів, спонукати їх учитися упродовж усього життя, що є необхідністю для кожного члена сучасного суспільства. Серед них можна назвати такі: подвійні нотатки (або подвійний щоденник), читання з маркуванням, картографування тексту, Т-таблиця, карта поняття, концептуальна таблиця, «акваріум», «ажурна пилка», «мозаїка», фішбон, дискусійне кафе, «думай – збирайся – ділися».

Третій етап уроку – рефлексивно-оцінюючий або підбиття підсумків. Його основне завдання – узагальнення, систематизація (але не відтворення) вивченого й рефлексія щодо процесу й результатів навчальної діяльності. Зазвичай цей етап триває 7-10 хвилин. Учні мають подумати

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

про те, що нового дізналися, чого навчилися, що це для них означає, як воно вплине на їхнє бачення і як вони зможуть це використовувати. При цьому розвивається вміння систематизувати інформацію, генерувати складні ідеї, співвідносити нову інформацію зі своїми сталими уявленнями, тобто свідомо пов'язувати нове з відомим.

Дієвими методами на цьому етапі уроку є сенкан, синквейн, бортовий журнал, шкала думок, шкала ефективності, розкодування тексту, обговорення в загальному колі, прес, мікрофон, діаграма Венна.

Обов'язковим елементом компетентісно орієнтованого уроку будь-якого навчального предмета повинна бути фізкультхвилинка чи релаксація як ефективний прийом формування здоров'язберігаючої компетентності учнів.

Контроль домашнього завдання – це невід'ємна складова кожного уроку. Потрібно усвідомити й реалізувати просту істину: задасш домашнє завдання – перевіряй, не перевіряєш – не задавай. Адже без відгуку, без оцінювання своєї діяльності учень не володіє головним – результатом, не відчуває успіху чи невдачі. Перевірка домашнього завдання є значним мотивуючим і стимулюючим фактором. Цей процес має бути організований так, щоб в учнів сформувалася стійка думка про важливість і обов'язковість його виконання. Повідомлення домашнього завдання повинне включати інструктаж щодо виконання, варіативність і диференціацію завдань (обов'язковий мінімум, тренувальний і творчий рівень), мотивацію необхідності його виконання.

Форма перевірки домашньої роботи на компетентісному уроці вимагає нових підходів, передбачає самоперевірку за зразком, самоконтроль за конкретними запитаннями чи критеріями оцінювання, взаємоопитування в парах, навчальне повідомлення біля дошки з розгорненим рецензуванням однокласників або окремих експертів із числа учнів.

Структурні елементи сучасного компетентісно зорієнтованого уроку не обов'язково є його етапами, в уроці вони функціонують у різних взаємозв'язках. Актуалізація здійснюється у ході засвоєння знань і об'єднується з їх застосуванням. Джерелом отримання необхідних умінь стає практична діяльність учнів. За цієї умови знання засвоюються й застосовуються одночасно. Учитель повинен урахувувати психологічні особливості учнів, їх реальні навчальні можливості, стимулювати позитивне ставлення учнів до навчально-пізнавальної діяльності. Важливою є й емоційна налаштованість педагога на проведення заняття, що потребує зібраності, уважності, самоконтролю, контакту з класом тощо.

На сучасному етапі розвитку освіти кінцевим результатом освітнього

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

процесу є формування компетентного випускника школи, розвиток ключових і предметних компетентностей учня. І так як освітній процес в основному відбувається на уроці, то й сучасний урок повинен мати компетентнісно зорієнтоване спрямування, тобто і його структура, і форми проведення, і технології та методи, які ми використовуємо, повинні забезпечувати формування і розвиток необхідних особистості компетентностей.

Визнання компетентнісного підходу провідним у навчанні передбачає зміщення акцентів зі знаннєвого на діяльнісний освітній результат. З огляду на суть зазначеного підходу, знання мають бути інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування особистого життя.

Саме від учителя залежить, скільки інформації зможуть сприйняти й засвоїти учні, якими навчальними методами й прийомами при цьому треба скористатися та на якому рівні будуть сформовані в учнів ті чи інші компетентності. Сучасний педагог мусить уникати переважаючого вербального типу навчання, найбільш орієнтуючись на активні та інтерактивні методи, технології навчання, що базуються на компетентнісному підході.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2009. – №2 (63). – С. 26-31.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / За ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя: Центуріон, 2005. – 640 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К.І.С.», 2004.. – С. 66-72.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко / За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192с.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

2.3.2. Формування читацьких інтересів учнів на уроках словесності

Поліщук О.М.,

викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Поколінню XXI століття судилося жити в інформаційно насиченому світі, який постійно зазнає динамічних змін, тому сучасній дитині необхідно мати, крім необхідних знань, ще й достатній рівень життєвої компетентності, щоб не лише адаптуватися у цьому світі, але й повноцінно самореалізуватися в ньому. Для цього необхідні не лише глибокі професійні та загальні знання, але й широкий світогляд, розвинений інтелект, комунікативні здібності.

Одне із завдань сучасної школи – допомогти дитині підготуватися до життя. Забезпечити реалізацію принципу «життя – як навчання упродовж життя» можливо через формування в учнів потреби в читанні, здатності захоплюватися текстами, виявляти літературний смак, висловлювати аргументовану критичну думку з приводу прочитаного.

У концепції НУШ одними із головних завдань мовно-літературної освіти значаться такі, завдяки яким учень/учениця:

- аналізує, інтерпретує, критично оцінює тексти різних видів, генерує і впорядковує інформацію для створення текстів різного призначення;
- сприймає літературний твір як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, як вияв національної ідентичності та міжкультурної комунікації, отримує задоволення від процесу читання.

Варто згадати мудрі настанови В. Сухомлинського, який пов'язував рівень компетентності дитини із рівнем його начитаності: «Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе. Воно відкривається перед дитиною лише тоді, коли поряд з читанням, одночасно з ним і навіть раніше, ніж вперше розкрита книжка, починається клопітка робота над словом, яка повинна охоплювати всі сфери активної діяльності, духовного життя дітей – працю, гру, спілкування з природою, музику, творчість».

Як бачимо, формування нового образу мовної освіти тісно пов'язане з проблемою розвитку читацьких інтересів школярів, що має міжпредметний характер. Підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого роз-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

витку особистостей та соціальної активності українського суспільства.

Тому пропаганда читання, виховання інформаційно-бібліографічної та читацької культури, формування вміння користуватися бібліотекою, її послугами, книгою, довідковим апаратом, розвиток пізнавальних інтересів – пріоритетні напрями спільної діяльності педагогів, бібліотеки, батьків.

Оксфордські вчені довели, що в процесі читання тренуються пізнавальні здібності мозку. При цьому активізуються області, які в інший час не бувають задіяні. При читанні кров надходить в області мозку, які пов'язані зі здібностями до концентрації і пізнання. Доведено, що цей ефект не виникає при перегляді телевізора або в процесі комп'ютерної гри.

Потреба суспільства у високоосвічених людях мала б сприяти зростанню читацької культури та підвищенню рівня читацького інтересу, однак спостерігається протилежне: увесь світ опинився у кризі читання. Широке розповсюдження аудіовізуальних засобів масової комунікації призвело до того, що у структурі дозвілля українці віддають перевагу телебаченню, комп'ютеру, радіо над читанням. Сформувалася стійка екранна культура, і сучасна людина просто невіддільна від телевізора, сприймаючи його як відпочинок, дозвілля, можливість зняти стрес. Натомість книга у підсвідомості нашого сучасника асоціюється із напруженням волі, емоцій – тобто з роботою. Сучасний учень вважає читання заняттям непрестижним, нудним і зайвим, віддаючи перевагу екранним засобам здобуття інформації.

На думку Д. Дроздовського, сучасна школа переживає кризу читання. Чимало вітчизняних і зарубіжних експертів наголошують на тому, що сьогодні найважливіше завдання школи – навчити дітей читати. Ситуація ускладнюється тим, що у методиці формування цього навичку вже кілька десятиліть зміни не відбувалися. Хоча нині цілком визріло переконання, що навички читання, які були потрібні для розвитку особистості, успіхів у навчанні, участі в економічному й громадському житті 20 років тому, відрізняються від тих, які потрібні сьогодні. Імовірно, що й через наступні 20 років вони зміняться не менше.

Так, наприклад, у середній ланці літературної освіти продовжує домінувати текстоцентричний підхід, який передбачає глибоке занурення в текст і ґрунтовне вивчення джерельної бази, формує компоненти дослідницького мислення. Такий підхід доречно застосовувати, коли йдеться про підготовку учнів до майбутнього філологічного фаху. Але не так багато випускників стануть літературознавцями. Потрібно також міркувати над тим, що дає урок літератури учням, які хочуть стати програмістами,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

лікарями, правниками, для чого їм глибоке занурення в текст.

Тому на сучасному уроці літератури варто змістити орієнтири на читацькоцентричну парадигму. У такому разі урок літератури – це урок пізнання іншого досвіду, розуміння іншої соціокультурної реальності, поведінки, відчуттів, емоцій, переживань. На занятті важливо допомогти дитині ознайомитися з текстом, аби взяти в ньому щось для себе, а також виявити своє ставлення з приводу певних моральних колізій, світогляду, позицій героїв. Важливо, щоб учні могли візуалізувати той художній світ, у якому перебувають, бо лише так сконструйовані художньою свідомістю герої перетворюються на реальних, зможуть стати порадниками чи подразниками для дитячого сприйняття.

Можливість відчувати своєрідність авторського стилю, поглинути у життя людей різних епох і країн, пізнати сутність людей, що творили історію, одержати цікаві відомості з галузі людинознавства і культурології – все це не може не хвилювати учнів. Саме такий спосіб передбачає новий принцип викладання літератури. Методика його спрямована на поглиблення знань і полегшення процесу навчання спрощенням процедури аналізу. Проблема залучення учнів до читання є одним із головних завдань вивчення літератури в школі.

У тому, що читання книг приносить людині неоціненну користь, не потрібно нікого переконувати. Чому тоді таким корисним і розвиваючим заняттям захоплюється так мало людей? Тільки 10 % із нас читає більше, ніж 7 книг у рік. Для того, щоб залучити дітей до читання, варто представити їм визначені Шведською академією дитячої літератури 8 основних причин, чому варто читати книги кожен день.

1. Читання формує характер. Читаючи книги, художні, соціальні або психологічні, ми формуємо наш характер, незалежно від віку. Оцінюючи позитивні і негативні якості героїв, моральність поведінки, ми зіставляємо дії героїв із нашою власною совістю. Перипетії книжкових персонажів неодноразово дуже добре відображають наше повсякденне життя. Це означає, що ми набагато більше схильні до роздумів над тими рішеннями, які вже прийняли або які стоять перед нами.

2. Читання розширює ресурс словникового запасу. Чим більше книг прочитаєш, тим більше дізнаєшся і запам'ятаєш нових слів. Новий репертуар залишиться у нашому внутрішньому словнику вже назавжди. Це сприяє досягненню життєвого успіху – як у приватному, так і в професійному житті. Нові слова стимулюють процеси мислення, що безпосередньо впливає на реальні дії і вираження думок і почуттів.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

3. Читання покращує пам'ять. Читання стимулює уяву на створення відео та зображення. Нові знання поєднуються з тими, які вже є. Читання зміцнює «м'язи пам'яті», так само, як і підняття ваги розвиває м'язи культуриста. З кожною новою інформацією, мозок створює нові синапси, покращує роботу вже існуючих і уповільнює процес їхнього відмирання. Завдяки цьому, у нас набагато більше шансів зберегти кращу пам'ять, ніж у людей, що переглядають телепередачі.

4. Читачі більш схильні висловлювати свою думку і брати участь у суспільному житті. Дослідження, проведене НЕА (американське агентство), показує, що люди, які регулярно читають, набагато легше адаптуються в соціумі. Вони мають більшу легкість і свободу слова, і висловлюють свої думки і позиції набагато красномовніше. Це означає – нові можливості. Також читання підвищує самооцінку і робить шанси на успіх у житті більш реальними.

5. Читання книг знижує стрес і покращує настрій. Коли людина читає, її світ переміщується в інше місце, тому вона не відчуває на цьому тлі труднощів повсякденного життя. Під час читання всі недоліки повсякденності йдуть у небуття. Дослідження 2009 року показали, що читання протягом кількох хвилин у день знижує рівень гормонів стресу аж до 70%. Завдяки цьому покращується самопочуття і якість сну.

6. Читання допомагає розвинути аналітичне мислення. Вам коли-небудь вдалося прочитати роман і самостійно передбачити його закінчення ще під час читання? Якщо так, то це означає, що книги зміцнили ваші навички аналітичного мислення та уяви. Чим більше ви читаете, тим більше ви в змозі побачити. Також завдяки читанню ми краще аналізуємо будь-яку інформацію, і нам легше вибудовувати логічні ланцюжки. Читання – свого роду мозковий штурм.

7. Читачі швидше запам'ятовують і вивчають нові дисципліни. Книги передають нам багато цінних повідомлень, а також цікавих фактів із різних сфер життя і науки. Це означає, що ми стаємо мудрішими й інтелігентнішими. Ми дивимося на світ із ширшої перспективи, що робить нас набагато об'єктивнішими і дозволяє дистанціюватися від проблем. Під час читання наш мозок працює як плеєр для візуалізації прочитаних уривків. Завдяки цій процедурі поліпшується пам'ять. Ми в змозі швидко і значно довше зберігати інформацію і спогади.

8. Читання може запобігти виникненню конфліктів. Із книг ми розуміємо, що не на всі запитання є однозначні відповіді. Книги переконують, що конфлікти не обов'язково вирішувати насильницьким шля-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

хом. Читання допомагає зрозуміти інших.

У дитячому та підлітковому віці всі засоби залучення до читання хороші. Тут особливу роль може відіграти проведення літературних п'ятихвилин. Знайомство з новою книжкою може відбуватися у формі рекомендації-розповіді про неї, читання найцікавіших епізодів, читання з продовженням на наступних уроках. Згодом проведення п'ятихвилин можна доручити учням, і це чудово, коли у дитини з'являється потреба поділитися прочитаним з однокласниками і вчителем.

Формуванню читацького інтересу школярів, вихованню вдумливого, уважного читача сприяє використання творчих завдань. Наприклад: прогноз можливого змісту літературного твору (робота із заголовком); розповідь «Що б я зробив на місці літературного героя»; лист герою; переказ від імені героя, героїні; робота над афішею, ескізами костюмів і декорацій тощо. Цікаві творчі завдання підсилюють прагнення учнів-читачів проникнути у творчу лабораторію письменника, концентрують увагу на сюжеті, образах, вчать дітей уважно читати, що надалі, безумовно, допоможе їм в осмисленні та аналізі цілого кола літературних проблем.

Основними показниками, за якими визначається повнота і глибина розуміння і засвоєння тексту, є:

- обсяг одержаної з тексту інформації;
- усвідомлення складових частин художнього тексту, які несуть у собі основне смислове навантаження;
- узагальнення і висновки з прочитаного літературного твору, які свідчать про засвоєння його змісту.

Розвиток пізнавальних можливостей школярів, самостійність суджень, формування уміння ставити запитання до прочитаного – найважливіші складові читацької компетентності.

Сформувати читацьку компетентність учитель-словесник зможе тільки у процесі комплексного вирішення таких завдань: зацікавити учнів читанням; розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні; навчити дітей обирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси; забезпечити певні знання учнів з теорії та історії літератури, літературної критики; формувати в них навички аналізу художнього твору; розвивати усне та писемне мовлення школярів; працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку учнів. Якщо вчитель комплексно вирішуватиме ці завдання, то він досягне успіху у формуванні справжнього читача.

Перевагою уроку літератури, зорієнтованого на читацькоцентрич-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ну парадигму, є те, що діти розуміють літературний твір як психологічно живий об'єкт, який містить певний потенціал для подальшого розуміння життя. Такий підхід має ще одну важливу перевагу: він розширює межі бачення світу, закладає принцип відкритості до нового.

Не потрібно думати, що стимулювання читацьких інтересів відбувається лише за рахунок певних прийомів навчання. Цікавість стимулюється всім змістом уроку, всією системою методів його проведення.

Формування учня-читача – складне завдання. Читацькі інтереси залежать і від ставлення до книжки в сім'ї, від віку читача й рівня його літературного розвитку, від книжок, якими він цікавиться, від однолітків і товаришів. Але незважаючи на все це, провідна роль належить вчителю-словеснику й уроку літератури.

Список використаних джерел

1. Білокрила Н.М. Вироблення читацьких компетентностей учнів на уроках української літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/16/vyroblennya-chytatskyh-kompetentnostej-uchniv-na-urokah-ukrajinskoji-literatury/>.
2. Денисюк Л.І. Формування читацьких інтересів сучасних учнів в умовах інформаційно-комунікаційної експансії: спецкурс. – Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. – 76 с.
3. Дроздовський Д. Виклики й перспективи реформування сучасної освіти в Україні // Дивослово. – 2018. – № 1. – С. 2-6.
4. Куценко С. Формування читацьких умінь і навичок школярів на уроках української літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lanakutsenko.blogspot.com/2014/11/blog-post_7.html.
5. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
6. Паламар С. Формування читацьких компетенцій на уроках української літератури в 5 класі // Українська література. – 2013. – № 11. – С. 43-45.
7. Постол Н. Формування читацьких компетентностей на уроках української мови і літератури // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2016. – №16 – 18. – С. 10-21.

2.3.3. Креолізований текст як один із різновидів медіатексту

Гривачова А.Б., Попов М.В.,

учителі зарубіжної літератури Фастівського НВК «Ліцей інформаційних технологій»– спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №9»

Медіаосвіта – це особлива галузь. Існуючі знання не просто передаються вчителями чи «відкриваються» учнями. Це предмет критичного дослідження і діалогу, під час яких нові знання активно здобуваються педагогами та учнями.

Лен Мастеман, доктор наук, професор.

Інформаційне суспільство суттєво впливає на методологію сучасної освіти, що характеризується інтенсивністю інформаційного потоку. Як наслідок – утворилася нова парадигма освіти – медіаосвіта – процес, спрямований на розвиток особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), з метою формування культури спілкування з медіа, творчих комунікативних властивостей, критичного мислення, набуття умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу і оцінки медіатекстів.

Предметом вивчення медіаосвіти є медіатекст – інтегративний, багаторівневий текст, який об'єднує в єдине комунікативне ціле різні семіотичні коди (вербальні, невербальні, медійні), а також демонструє відкритість на змістовному, композиційно-структурному та знаковому рівнях. Ознаки медіатексту: медійність (використання тексту у різних засобах медіа); масовість (розрахованість на велику кількість аудиторії (як і під час створення, так і під час використання); інтегративність (об'єднання в одне комунікативне ціле різних семіотичних кодів); відкритість тексту (його «незавершена завершеність»). За медіатекстом стоїть мовна особистість автора, його світосприйняття, інтелектуальний рівень, когнітивна здатність.

Педагогічна доцільність використання медіатексту у процесі формування медіаграмотності учнів може бути аргументована такими перевагами: формування особистого ставлення учня до інформаційної продукції; багатоканальний процес сприйняття та засвоєння інформації; розвиток критичного мислення (можливість виявити точки зору автора, порівняти різні позиції, сформулювати власну думку); більш глибоке осягнення навчальних проблем у результаті вивчення способів кодування та

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

інтерпретації за допомогою медіа; стимулювання нестандартних підходів, що пов'язане з можливістю власного конструювання реальності в контексті віртуального мислення.

У зв'язку з активним використанням інтернет-технологій зміст навчання передбачає таку діяльність, яка гарантує учням залучення до інтерактивного середовища, активну роботу з навчальними веб-квестами, моделює «створення» проблемних ситуацій, мотивує діяльність, розвиває інтереси, творче мислення, уявлення; надає значущості інтегрованим знанням та медіаосвітнім умінням, соціальній і суспільній спрямованості.

Застосовуючи медіатекст, учні повинні цілеспрямовано шукати інформацію; грамотно її інтерпретувати; мати уявлення про спосіб отримання й передачі інформації; мати уявлення про інструментарій отримання інформації та вміти працювати з таким інструментарієм; знаходити потрібну інформацію в тексті; користуватися різними програмними засобами, різними пошуковими системами, каталогами; зберігати інформацію, використовувати її в повсякденному житті (порівнювати різні точки зору на цю інформацію; виявляти позицію автора, висловлену приховано або в підтексті; поглиблювати поняття про загальнолюдські проблеми та їхній зв'язок із сучасністю; виробляти вміння формулювати власну точку зору та обґрунтовувати її під час дискусії; формувати не лише вміння обстоювати свою думку, а й уміння займати активну громадянську позицію).

Приклади медіатекстів на уроках літератури: підготовка (електронних, рукописних, друкованих) випусків шкільної газети на літературну тематику; видання літературного журналу чи альманаху на тему ролі книги та читання в житті людини; створення мультимедійної презентації на тему; підготовка телевізійної передачі чи короткого відеофільму на літературні теми; написання анотацій на книгу (твір) до шкільної газети, альманаху; підготовка фотографій, малюнків, колажів на літературні теми; малювання афіші літературних подій, обкладинки до книжки; створення рекламних продуктів на тему читання і книги (тексти для друкованої реклами, постери, слогани, відеоролики, фотоколажі); підготовка інтерактивних коментарів до твору; створення блогів (інтернет-щоденників).

Медіатекст, що передбачає декілька етапів сприймання (механічне, зорове, аналітичне прочитання), може позначатися різними термінами, найчастіше зустрічається поняття «креолізований текст» – складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супрово-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

джують зміст прочитаного. Прикладами креолізованого тексту є комікси, манга, буктрейлери, буклети, постери, інформативні плакати, брошури, афіші, колажі, скрапбукінг, дудли, шрифтові композиції, мотиватори на літературну тему, кроссенси, кардмейкінг тощо.

Ця методика використання креолізованих текстів на уроках літератури має безліч переваг: покращення сприйняття інформації школярами; інтенсифікація процесу навчання; розширення можливостей для аналізу та інтерпретації тексту; універсальність використання. Такий текст може успішно використовуватися на всіх етапах опрацювання художнього твору – докомунікативному, комунікативному й посткомунікативному. Стилізовані елементи й композиційні авторські рішення в креолізованому тексті дозволяють візуально увиразнити етнокультурну специфіку мистецьких явищ. Системне застосування креолізованого тексту значно підвищує рівень літературної освіти школярів.

Комікси – історії в малюнках, які вдало поєднують літературу та образотворче мистецтво. Вони унікальні тим, що за їх допомогою можна презентувати будь-які художні твори, незалежно від їхньої тематики та часу створення. Учні стверджують, що під час читання коміксів мо-

зок людини працює не так, як під час читання текстової книги, він обробляє розрізнені компоненти – зображення, простір між зображеннями і текст – та інтегрує їх, щоб зрозуміти історію. Комікси, як і найкращі дитячі книги, – це позавікова література. У коміксах може існувати багато площин змісту: дитина прочитає один, а її батько – інший. Еміліо Браво пише: «Комікси – це коли тато сміється в одному випадку, а дитина – в іншому, а разом їм дуже весело!»

5 клас. До теми «Льюїс Керролл. Казка-нонсенс «Аліса в країні Див». Завдання: зробити підписи під малюнками, визначивши подію (ключовий епізод тощо) або, підібравши афоризми (вислови-каламбури), які утворює героїня. Учителю підбирає малюнки коміксів, роздруковує або подає на екрані. Якщо учні виявляють бажання і мають здібності до малювання, їм можна пропонувати створювати власні комікси, конкретизуючи завдання: визначити ключові епізоди у сюжеті твору; відтворити у

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

малюнках одну з подій тощо. Учні можуть малювати свої комікси та обмінюватися ними з однокласниками, висловлюючи свої враження; виконувати завдання, якими автори супроводжують свої комікси.

Манга. Популярним різновидом коміксу є японські комікси – манга. Відомо, що в Японії манги читають представники різних поколінь. За допомогою такого креолізованого тексту, що є синтезом як образотворчого мистецтва, так і літературного явища, представлено різноманітні твори художньої літератури (пригоди і романтика, фантастика і твори на історичну тематику).

5 клас. До теми «Е. Портер. «Полліанна». З метою формування

уміння робити висновки і висловлювання на основі прочитаного учням можна запропонувати такі завдання: до запропонованих малюнків скласти тексти (діалоги героїв, внутрішня мова персонажа, описати стан (настрій) героя, описати подію тощо). Малюнки можна запропонувати учням у роздрукованому вигляді, додавши до них звичайні листки паперу для учнівських текстів, результат роботи закріпити на дошці (можна виконати завдання у вигляді стіннівки.)

Колаж – метод створення композиції, при якому поєднуються різномірні за своєю фактурою елементи (газетні, журнальні вирізки, шматочки тканини, фотографії). Вони накладаються один на одного і закріплюються на загальній основі.

11 клас. До теми «Постмодернізм» як літературне явище II половини XX ст. Мета: увести учнів у світ літератури постмодернізму засобами сприйняття конкретного художнього твору «Троянда Парацельса» письменника Х.Л. Борхеса, якого вважають предтеchoю постмодернізму; познайомити учнів із особливостями творчого стилю письменника (висока стилістична майстерність, інтелектуалізм, схильність до символі-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ки, метафоричності, несподіваних ефектів у фінальних епізодах, «гра з часом та безкінечністю»). Після текстуального ознайомлення з твором та його аналізом учням пропонується розглянути колаж, створений учителем, що може бути підсумком попередньої роботи. (Можна запропонувати учням створити колаж самостійно, виконуючи домашнє завдання.) Ключові поняття, відображені у колажі, – доба Середньовіччя; позиція: учень- учитель (Парацельс і його учень Йоган Грізенбах), алюзії на відомі літературні, біблійні приклади (Фауст – Вагнер, Христос і його учні); Учитель – носій знань; філософський камінь, «томління духу»; віра, Слово, істина; символи – троянда, гроші, попіл, Фенікс).

Кроссенс – головоломка нового покоління, побудована на асоціаціях. Слово «кроссенс» означає «перетин смислів» і створено авторами за аналогією зі словом «кросворд». Ця унікальна ідея належить письменнику, педагогу і математику Сергію Федіну і доктору технічних наук, художнику і філософу Володимиру Бусленку. Кроссенс уперше був надрукований у 2002 році у журналі «Наука і життя». Він являє собою асоціативний ланцюжок, замкнутий у стандартне поле із дев'яти квадратів (як у гри «Хрестики-нулики»). Дев'ять зображень розташовані в ньому таким чином, що кожен малюнок має зв'язок із попереднім і наступним, а центральний об'єднує за смыслом відразу декілька. Зв'язок може бути як поверхневий, так і змістовний. Але в будь-якому випадку це прекрасне завдання для розвитку логічного і творчого мислення. Кроссенс – це сучасний методичний прийом візуалізації навчального матеріалу, який виконує кілька важливих функцій.

11 клас. До теми «Поезія Гійома Аполлінера. Вірш «Лорелея». Учням пропонується домашнє завдання: ознайомитися з біографією і творчістю Г. Аполлінера, літературно-критичними матеріалами про поезію автора, підготувати виразне читання віршів.

Кроссенс «Пісня» можна запропонувати на початку уроку на етапі актуалізації опорних знань або як домашнє завдання. Під час роботи на уроці (для зручності) кроссенс створено у програмі Power Point і демонструється учням на екрані. Кожний квадрат-зображення є гіперпосиланням на текст, що містить інформацію, пов'язану із ключовим поняттям (8 квадрат містить відео з виступу рок-гурту Scorpions, композиція «Lorelei»). Гіперпосилання дають можливість розпочати розв'язування кроссенсу з любого квадрата-зображення. Таку роботу виконувати учням буде цікаво колективно.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Принцип побудови кроссенсу «Пісня» – зв'язок із головним поняттям (квадрат 9). Головне поняття «пісня» слугує метафорою до обговорення теми уроку.

1. Перший квадрат – зображення ілюстрації до твору «Пісня про Нібелунгів». (Зігфрід – герой німецького героїчного епосу «Пісня про Нібелунгів» (Das Nibelungenlied), що належить до числа найвідоміших епічних творів людства (XIII ст.) Принц Зігфрід-драконовбивця, охоронець Нібелунгових скарбів, які після його смерті опиняються на дні бурхливого Рейну, саме в тому місці, де височить скеля, на якій щовечора з'являється золотоволоса красуня Лорелея (ім'я дівчини утворилося від «Лора, що на горі» - Lore-in-lei) і співає дивну пісню. Краса і спів Лорелей зачаровують рибалок, вони втрачають пильність і гинуть у водах Рейну. (Зв'язок 1- 9 (Пісня).

2. Другий квадрат – зображення Сирени. (Морські істоти у давньогрецькій міфології, що уособлювали чарівну, але оманливу морську гладінь, під якою криються гострі скелі й мілини. Зображувались у вигляді напівжінок-напівптахів, а у деяких джерелах – напівриб-напівжінок. Поширеним є образ сирен — звабливих красунь, які чарують своїм надзвичайним співом. Вони успадкували від матері-музи божественно прекрасний голос, а від батька, морського бога, силу дикої стихії. Подорожні, почувши пісні сирен, забували про все на світі, не могли вже керувати кораблем, підпливали до чарівного острова й гинули. Зв'язок 2-9 (Пісня).

3. Третій квадрат – Золотоволоса красуня Лорелея. (Лорелея – скеля на східному березі Рейну, поблизу містечка Санкт-Гоарсхаузен. Розташована в найвужчій частині річки між Швейцарією та Північним морем, за 90 км від міста Франкфурт-на-Майні. Сильна течія і скелястий берег свого часу призводили до того, що тут розбивалися безліч човнів. Лорелея – ім'я однієї із Дів Рейну, які прекрасним співом (піснями) заманювали мореплавців на скелі, як сирени в давньогрецькій міфології. (Зв'язок 3-9 (Пісня). Зв'язок 2-3 (Красуня, що сидить на скелі і губить прекрасним співом човнярів, як і сирени.)

4. Квадрат – портрет поета. (Крістіан Йоганн Генріх Гейне – один із найбільш визначних німецьких поетів та журналістів XIX століття. Поетична збірка «Книга пісень» принесла йому визнання не лише у Німеччині, а й в інших країнах Європи. У збірці надзвичайно сильно подана тема нерозділеного кохання. Вірш «Лорелей», написаний за сюжетом давньої народної легенди про горду дівчину, яку розлучили з коханим,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

через що вона кинулася з великого горя у темні води Рейну. Так Лорелея перетворилася на річкову Діву, яка зачаровувала і губила всіх, хто пропливав поблизу скелі. Саме Гейне зробив цей сюжет дуже популярним, і його вірш став народною пісню. Лорелея втілює згубну силу любові, якою вона наділена мимоволі, адже любов – це складне, загадкове почуття, яке дуже важко збагнути). (Зв'язок 4-9 (Пісня)).

5. Квадрат – портрет поета-перекладача. (Леонід Соломонович Первомайський – український літературний критик і публіцист, перекладач. Завдяки його невтомній праці перекладача українською мовою побачили світ твори Франсуа Війона, Шандора Петефі, Юліуса Фучика, Нізамі Гянджеві, Михайла Лермонтова, Володимира Маяковського, Генріха Гейне, балади слов'янських та інших народів світу. В перекладі Л. Первомайського рядки з вірша про спів Лорелеї звучать так: *«І дикої пісні співає,/ Не співаної ніким»*). (Зв'язок 5-9 (Пісня)).

6. Квадрат – портрет поета. (О. Блок – російський поет, драматург, перекладач. У 1897 році, опинившись з матір'ю за кордоном, у німецькому курортному містечку Бад Наугеймі, Блок пережив першу, але дуже сильну юнацьку закоханість. Вона залишила глибокий слід у його поезії. У перекладі Блок пише: *«...И песню поёт она:/ В её чудесном пенье/ Тревога затаена./ Пловца на лодочке малой / Дикой тоской полонит...»*). (Зв'язок 6-9 (Пісня)).

7. Квадрат – портрет поета. (Гійом Аполлінер – видатний французький поет, художник, критик. Один з основоположників літературного авангарду, що визначив напрями розвитку французької та світової поезії у XX столітті. Автор вірша «Лорелея», що увійшов до циклу «Рейнських віршів» зі збірки «Алкоголі» (1904). Прообразом героїні вірша стала Анні Плейден, якій поет присвятив вірш «Пісня нелюбого», переживаючи сильне нероздільне почуття. Зв'язок 7-9 (Пісня)).

8. Квадрат – фото рок-гурту. (Scorpions (Скорпіонс) – легендарний німецький рок-гурт, заснований 1965 року у місті Ганновер. Для стилю групи є характерними як класичний рок, так і ліричні рок-балади. Гурт є найвідомішим у Німеччині та одним з найвідоміших у світі. «Lorelei» – композиція, яка увійшла до альбому «Sting in the Tail» («Жало в хвості»; фразеологізм «Несподіване і неприємне закінчення»), що вийшов у 2010 році. Образ Лорелеї музиканти використали в своїй пісні, яка стала однією з найпринизливіших ліричних балад. Зв'язок 7-9 (Пісня).

9. Головне поняття – Пісня. (Словесно-музичний твір, призначений

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

для співу. Основні показники пісні як жанру лірики – строфічна будова, повторюваність віршів строфи, розмежування заспіву та приспіву (рефрен), виразна ритмізація, музичність звучання, синтаксичний паралелізм, проста синтаксична будова. Найдавніший, традиційний різновид лірики користується найрізноманітнішими мовними засобами, передає найтонші переживання).

Мотиватор на літературну тему – зображення позитивного змісту, спрямоване на створення мотивації у прочитанні певного художнього твору.

9 клас. До теми «Г. Лі. «Убити пересмішника». Проблема входження молоді в дорослий світ, зіткнення із жорстокістю. Значення образу Аттікуса Фінча». Метою уроку є розвиток умінь характеризувати образи героїв твору, простежувати особливості їхньої внутрішньої зміни, вчити обстоювати власну точку зору, вести полеміку щодо актуальних проблем. Учитель звертає увагу учнів на те, що книга американської письменниці стала знаковою для людей мислячих, особливо надихала борців проти расової дискримінації, ставить завдання зрозуміти позицію письменниці щодо ситуації 30-х років ХХ ст., разом із героями твору пройти шляхом їхнього особистого становлення.

У контексті такої розмови образ Аттікуса Фінча має велике значення. На цей урок учитель може створити мотиватори, які будуть містити цитати з роману і будуть супроводжуватися світлинами із сучасного життя (світлини сучасних людей, подій тощо), зображення має бути пов'язаним тільки зі змістом, воно не повинно прямо ілюструвати твір, тому це не можуть бути постери з кінофільму чи ілюстрації до твору. Таке поєднання зображення і тексту «не прив'язує» читача до конкретного твору, набуває узагальненого значення і філософського звучання.

Мотиватори (декілька мотиваторів) можна використати на початку уроку в значенні епіграфу до уроку, а на заключному етапі роботи, підбиваючи підсумки, повернутися до них, щоб визначити, яка з цитат автора найкраще відповідає темі уроку. Домашнє завдання, де потрібно вибрати цитати, якими можна представити життєве кредо Аттікуса Фінча, можна підсилити умовою створити мотиватор. Доцільним домашнім завданням до першого уроку, присвяченого знайомству з автором твору, буде пропозиція створити мотиватор на основі інтерв'ю письменниці, її спогадів тощо. У такому випадку потрібно поєднати тест-цитату і портрет письменниці.

Буклети або брошури. Такі матеріали може підготувати вчитель

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

напередодні вивчення нового твору, аби зацікавити учнів, або ж попросити їх створити власні постери або брошури. Їх можна малювати особисто, або ж скористатися спеціальними програмами.

Літературний постер – своєрідна реклама літературного твору або письменника, своєрідний заклик до прочитання художнього твору. Демонструватися постери можуть у навчальних кабінетах на змінних стендах (за певний час до вивчення твору), використовуватися на будь-яких етапах уроку, залежно від мети і завдань. Постер має бути інформативно змістовним, оригінальним, викликати інтерес до твору та його автора. Текст постера обов'язково доповнюється зображеннями (світлина, шрифтові композиції, малюнки, які можуть обрамлятися рамками, подаватися у фігурних блоках тощо). Важливо, щоб поєднання зображення і тексту було гармонійним, щоб оформлення (дизайн) не заважало розумінню суті представленого матеріалу.

11 клас. До теми «Даніель Пеннак. «Усе для людоджерів». Короткі відомості про митця. Пеннак як автор декларації прав читача. Серія детективних романів «Сага про Малоссена». Образ сучасного Парижа та його мешканців у романі «Усе для людоджерів». (Цей твір зазначений у новій програмі, пропонується для вивчення на вибір.) Мета уроку: створити умови для ознайомлення учнів із біографією та творчістю письменника Д. Пеннака, розуміння учнями зв'язку творчості французького письменника із сучасними тенденціями світової літератури, розуміння особливостей стилю письменника, сприяти розвитку навичок аналізу літературного твору, вмінню виявляти актуальні проблеми сучасного світу.

Першу зустріч учнів із письменником і його твором пропоную назвати «Сучасний, французький, іронічний...» та прошу пояснити такий вибір теми уроку. Учні пропонують: письменник, роман, детектив, погляд на життя, літературний герой.

Знайомство з письменником пропоную розпочати з постера та буклету, розглянувши які учні озвучують інформацію про письменника.

Інформаційний плакат – зображення, яке відображає певні словесні та візуальні образи, зв'язки між ними з метою схематичної навчального матеріалу, його систематизації і запам'ятовування.

Другий урок із теми «Даніель Пеннак. «Усе для людоджерів». Викриття абсурдності суспільства споживання. Детективна лінія роману. Образ Бенжамена Малоссена. Відкритий фінал. Іронічний стиль оповіді. Метафоричний сенс назви роману пропоную назвати «Сповідь цапа-відбувайла».

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

За допомогою інформаційного плакату пояснюю сенс назви роману. Назва роману «*Au bonheur des ogres*» (дослівно: «Людожерське щастя») є аллюзією на роман Е. Золя «*Au bonheur des Dames*» («Дамське щастя»), в якому письменник XIX ст. показав триумф підприємництва, зобразивши столичний універсальний магазин під назвою «Дамське щастя», відобразивши нові віяння свого часу. (Які ж підстави були у перекладача М. Марченко перекласти назву роману «Усе для людожерів»? Чи не нагадує традиційну фразу, яку ми щодня чуємо або ж бачимо в рекламі будь-яких товарів у кожному магазині: «Усе для ...садівництва, будівництва, рукоділля, відпочинку, спорту тощо.»)

Англійський психолог, дослідник із проблем інтелекту, психології навчання і проблем мислення Тоні Б'юзен увів поняття «mind map», що означало: «хороша форма для нотаток». Отже, інформаційний плакат, який будується таким чином, що об'єкт уваги зосереджений у центральному образі, основні теми розходяться від центрального образу у вигляді гілок та позначаються ключовими словами чи образами, а другорядні ідеї також зображуються у вигляді гілок, що відходять від більш високого порядку, використовується з метою схематизації навчального матеріалу, тобто його систематизації і запам'ятовування. За допомогою плакату «Сповідь цапа-відбувайла» визначають принцип, за яким автор буде оповідь у своєму творі. Центральне зображення – головний герой роману Бенжамен Малоссен – симпатичний молодий чоловік і професійний цап-відбувайло! Зображення ліворуч – вказує на характеристику героя. Малоссен працює у великому супер-маркеті у відділі реклаमाцій. Його посадові обов'язки – вислуховувати скарги розгніваних покупців, які отримали неякісний товар. Бенжамен розповідає про себе, пояснює свої вчинки, ділиться враженнями, емоціями тощо. Таким чином, читачеві відкривається внутрішній світ головного героя. Зображення праворуч – детективна лінія сюжету. Бенжамен розповідає про теракти у супер-маркеті. Третє зображення – Бенжамен розповідає про життя навколо, читач з позиції головного героя сприймає суспільство, з'ясовує життєві цінності сучасних городян, про які наголошує автор.

Кластер – графічний систематизатор матеріалу, що виокремлює певні смислові одиниці і визначає зв'язки між ними, зазвичай у вигляді певного графічного грона. Кластер стилізований під «дитячу шпаргалку». Аналізуючи запропоновану схему, учні приходять до висновку, що за детективною історією автора не можна не помітити його уважний погляд

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

на сучасника, ту оцінку сучасному суспільству, яка яскраво вимальовується на сторінках роману. (Саме у великому Магазині можна побачити «справжні обличчя» сучасних людей. Чи не так?)

Буктрейлер – це відеоролик про книгу чи певний твір, у якому в художній формі цікаво та насичено подається ключова ідея, спонукаючи до прочитання повної версії. Це свого роду рекламний хід, який привертає увагу до тексту через залучення візуальних засобів. «Родзинка» буктрейлеру – інтрига. Тому головне завдання такого виду мистецтва – не стільки передати головний зміст, скільки викликати захоплення, зацікавлення та сильні емоції.

Робота над створенням буктрейлеру дасть можливість учням відчувати себе справжніми режисерами або навіть акторською групою, дасть можливість виявити власне бачення змісту через відеовізуалізацію головної ідеї твору. Робота над буктрейлером до роману «Усе для людоджерів» має на меті розкрити образ головного героя, тому назва буктрейлера «Сповідь цапа-відбувайла». У роботі використані фото-кадри з французького фільму «Ограм на щастя» (2013 р., режисер Nicolas Bary). Кадри буктрейлеру містять також текст, що супроводжує зображення, – характеристики героя, які подаються різними шрифтами (для створення відчуття діалогу двох читачів, де один коментує поведінку героя, а другий робить висновки). Кожний кадр закінчується вибухом, такий ефект необхідний для того, щоб підтримати колорит жанру чорного детективу і слідувати за сюжетом твору. Зміна кадрів відбувається під супровід відомої музичної композиції із фільму «Іграшка» (1976 р., режисер Франсіс Вебер, у головній ролі П'єр Рішар, композитор Володимир Косма).

Афіша. Термін «афіша» є калькою з французького – «affiche» афіша, оголошення. Під терміном «театральна афіша» розуміється оголошення про виставу як в чисто текстовому вигляді, так і у вигляді художнього зображення, доповненого текстом. У кінці XIX століття з розвитком образотворчого впливу на «масову графіку» з'являється термін «художня афіша». Пізніше, на початку XX століття, увійшло в побут поняття «плакат». Таким чином афіша являє собою утворення, «у якому поєднуються вербальні (словесні) та невербальні (що належать до інших знакових систем) елементи» (проф. О. Ісаєва), що створюють візуальну смислову єдність.

Театральні художники не завжди задовольняють попити вибагливих глядачів, тому пошук вдалої афіші може стати захопливим заняттям.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Пошук відповідної афіші можна доручити й учням, адже такий вид діяльності спонукає до цікавого і глибокого обговорення творів. Створення власної афіші потребує додаткових знань і вмінь, тому виконувати такі завдання можуть підготовлені учні.

10 клас. До теми «Г. Ібсен. «Ляльковий дім». Афіші, які пропонуються під час вивчення різних художніх творів, мають націлювати учнів-читачів на розуміння центральних образів, головної думки твору. Робота з афішою – це можливість для спілкування. Різні автори – різне бачення, різні версії. Афіша налаштовує на роздуми, підводить учнів до різних запитань і спонукає знаходити відповіді. *(Я вважаю, що передусім я людина, так само як і ти! Коли людина стає Людиною по-справжньому? Яка ж вона внутрішня, прихована Нора?)*

Під час уроку з'являються моменти, коли учні сприймають афішу (авторську роботу вчителя) без емоцій, стримано, змушуючи вчителя хвилюватись. Але, поступово аналізуючи її, крок за кроком, розшукують і знаходять підказки в композиції, кольорах, шрифті. Для вчителя така діяльність – це пошук істини, глибоке вивчення тексту, навіть боротьба вражень, почуттів, емоцій. Саме в цьому полягає робота вчителя: розвивати критичне мислення, аналізувати, висловлювати свою думку, розвивати словниковий запас, словом, формувати предметні компетентності.

У «Новій драмі» Г. Ібсен надає можливість глядачу самому вирішувати проблеми, ситуації, у яких опиняється його герой, залишаючи фінал відкритим. Обговорюючи афіші, учні відповідають на запитання:

– Як ви вважаєте, чи зміг автор передати в своїй роботі (в афіші) образ Нори?

– Чи можна стверджувати, що перед вами авторська інтерпретація образу героїні? Знайдіть цьому підтвердження або заперечення.

– Чому на малюнку з'являється гойдалка? (Гойдалка раптом піднімається високо-високо, а потім – різко повертає назад, у буденність. Життя Нори як на гойдалці! Руки Нори зв'язані. Вона не може позбавитися гойдалки. Її хтось (щось) стримує. Жінці потрібно позбавитись цього. Шукати вихід).

– Яку б афішу художник міг створити, щоб передати події, які розгортаються далі? (Гойдалка без Нори, тільки мотузки залишилися.)

– Схоже на відкритий фінал? Ібсен пропонував такий варіант, коли Нора залишається вдома? (Так! Але ефект гойдалки зберігається. Наступного разу вона (Нора) залишить гойдалку).

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Обов'язково прозвучать думки, заради яких працює вчитель, думки та емоції, які надихнуть учителя на подальшу творчість, а головне – буде досягнена мета уроку, глибоко проаналізований образ героїні твору.

Список використаних джерел

1. Ісаєва О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://media.ippo.kubg.edu.ua/wpcontent/uploads/2014/08/isaeva_kreolizovanyj_tekst.doc
2. Ціко І. Шрифтова композиція як вид креолізованого тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1161
3. Чайковська О. Особливості сучасного медіатексту О. Ю. Чайковська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: **Помилка! Неприпустимий об'єкт гіперпосилання.**
4. Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів / В. Ф. Іванов, О. Я. Шкоба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua>.

2.4. Трудове навчання (технології)

2.4.1. Методичні рекомендації щодо формування основ професійної компетентності учнів основної і старшої школи у процесі трудового навчання (технології)

Сацюк О. І.,

завідувач відділу трудового навчання й технологій, викладач кафедри природничо-математичної освіти та технологій КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»;

Однорог О. П.,

методист відділу трудового навчання й технологій КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Особливу роль у формуванні особистості майбутнього громадянина країни відіграє реалізація компетентнісного, особистісно зорієнтованого і діяльнісного підходів у системі освіти, що передбачено Державним стандартом базової і повної середньої освіти. Упровадження вищезазначених підходів у системі освіти залежить від рівня всебічної розвине-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ності та освіченості особистості і зумовлює необхідність формування готовності учнів основної і старшої школи до вибору професії, що сприятиме усвідомленому професійному самовизначенню випускників школи та забезпечуватиме їхню профорієнтаційну готовність.

Перед освітньою галуззю стоїть першочергове завдання: підготувати школярів до ефективної професійної діяльності в інноваційних структурах виробничої та невиробничої сфер країни. Основоположні засади вирішення цього завдання визначено в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції державної системи професійної орієнтації населення, Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, освітніх і навчальних програмах закладів загальної середньої освіти тощо. Ці документи повною мірою сприяють організації профорієнтаційної роботи з усіма верствами населення, яке вибирає чи переобирає професію і шукає роботу. Важливим завданням є профорієнтація учнів основної і старшої школи, які стоять на етапі початкового вибору професії. До здійснення профорієнтаційної роботи в школі залучені вчителі-предметники, класні керівники, практичні психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, однак найбільше загальних і специфічних відомостей про професії учні здобувають на уроках трудового навчання.

Мета трудового навчання – дати учням загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій і вимоги професій до людини; залучити учнів до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт; сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань, забезпечити підготовку учнів до трудової діяльності в різних сферах виробництва та домашньому господарюванні. Така мета закладена і реалізується в окремих змістових лініях освітньої галузі «Технології».

На уроках трудового навчання учні оволодівають системою технологічних та економічних знань, набувають умінь і навичок самостійної роботи з різними матеріалами. У процесі використання інструментів, пристосувань і приладів у них формується сумлінне ставлення до процесу праці та її результатів, що має важливе значення для подальшої професійної орієнтації та формування їхньої профорієнтаційної готовності.

Школярі кожної вікової категорії по-різному ставляться до світу професій, а також до питання вибору професії.

Учні 5-6 класів тільки відкривають для себе цей світ, дізнаються про різновиди професійної діяльності людини. Для них головним моти-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

вом діяльності є цікавість, допитливість, тому основу профорієнтації на уроках трудового навчання становить професійна інформація. Це можуть бути зустрічі з представниками різноманітних професій, екскурсії на підприємства, унаочнення подачі інформації мультимедійними засобами тощо. Важливо подавати матеріал у яскравій і легкозасвоюваній формі.

В учнів 7-8 класів мотиви пізнавальної діяльності мають дещо інший напрям. У цьому віці підлітки намагаються знайти відповіді на запитання «хто Я?», «який Я?», тобто дитина намагається оцінити себе, знайти своє місце в дорослому житті, самоствердитися. Саме тому профорієнтаційна робота зміщується у бік професійного діагностування, яке передбачає вивчення особистості школяра, процесу формування професійно-особистісних якостей, здібностей та інтересів.

Завдання профорієнтаційної роботи в 9-11 класах полягає в тому, щоб дати можливість учням випробувати себе в тій чи іншій сфері професійної діяльності, а також надати найбільш повну інформацію про навчальні заклади регіону й особливості здобуття професій у них.

Із старшокласниками доцільно проводити тематичні вечори, виставки, лекції, екскурсії, консультації, на яких відбувається загальне ознайомлення з професійною діяльністю, формується світогляд, необхідний для свідомого вибору професії та подальшої професійної діяльності.

Для орієнтації старшокласників на професії матеріального виробництва та їх свідомого вибору, доцільно **здійснити ряд заходів**, а саме:

1. Системно забезпечувати (поповнювати) матеріально-технічну базу навчально-виробничих майстерень закладів загальної середньої освіти для здійснення якісного викладання трудового навчання й технологій.

2. Налагоджувати зв'язки із закладами професійної (професійно-технічної) та вищої освіти з метою використання їхньої матеріально-технічної бази для успішної реалізації навчальних програм і проведення учнівських конкурсів, олімпіад.

3. Залучити (підготувати) до викладацької діяльності фахівців із системи професійної освіти.

4. Провести короткотермінові навчальні курси (майстер-класи, сертифікаційні навчально-методичні заходи з підвищення кваліфікації, консультації тощо) для спеціалістів закладів професійно-технічної освіти щодо особливостей викладання предметів технологічного спрямування.

5. Фахівцям професійної освіти розробити програми спецкурсів для учнів закладів загальної середньої освіти з урахуванням можливос-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

тей, інтересів і запитів закладів професійної освіти.

6. Формувати навчальні групи за запитам учнів з різних закладів загальної середньої освіти.

7. Проводити роз'яснювальну роботу серед батьківської та учнівської спільноти щодо змісту навчальних програм, спецкурсів з трудового навчання, технологій.

8. Формувати профорієнтаційну готовність учнів основної і старшої школи засобами гуртків технічного та декоративно-прикладного спрямування.

9. Провести зустрічі, круглі столи, «мозкові штурми» з питань співпраці закладів загальної середньої освіти і закладів професійно-технічної освіти щодо формування профорієнтаційної здатності, основ професійної компетентності учнів основної і старшої школи (у складі представників місцевих органів управління освітою, працівників районних і міських методичних служб, керівників закладів загальної середньої освіти, учителів трудового навчання, керівників і викладачів закладів професійно-технічної освіти).

Предмет «Технології» може вивчатися на профільному рівні за навчальною програмою «Технології 10-11 класи (профільний рівень)», затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407 за спеціалізаціями: автосправа; агровиробництво; деревообробка; елементи імідж-дизайну; комп'ютерна інженерія; кондитерська справа; кулінарія; металообробка; обробка інформації та програмне забезпечення ПК; основи дизайну; основи лісового господарства; підприємництво; технічне проектування; туристична справа; українська народна вишивка; швейна справа.

У межах технологічного профілю в 10-х класах також можлива професійна підготовка старшокласників. Наказом Міністерства освіти і науки України від 23.09.2010 № 904 затверджено Типові навчальні плани та Типові програми професійно-технічного навчання для учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Зазначені плани та програми розроблено з метою узгодження Державних стандартів професійно-технічної освіти та навчальних планів закладів загальної середньої освіти.

Професії, за якими здійснюється професійно-технічне навчання відповідно до Типових навчальних планів і Типових програм, розділено за трьома групами залежно від кількості годин, що відводиться на їх опанування. До першої групи відносяться: «Продавець (з лотка, на рин-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ку)»; «Водій автотранспортних засобів категорії «В»; «Водій автотранспортних засобів категорії «С»; «Манікюрниця»; «Штукатур».

На опанування зазначених професій відводиться до 480 годин навчального часу: 6 годин на тиждень в 10 та 11 класах за рахунок технологічного профілю (наказ МОН від 27.08. 2010 № 834, додаток 10) та 10 робочих днів навчальної практики у 10 класі. До другої групи відносяться: «Вишивальниця»; «Агент з організації туризму»; «Оператор комп'ютерного набору»; «Різьбяр по дереву та бересту»; Інтегрована професія – «Швачка. Кравець».

На опанування зазначених професій відводиться до 540 годин навчального часу: 6 годин на тиждень в 10 та 11 класах за рахунок технологічного профілю та 20 робочих днів навчальної практики у 10 класі.

До третьої групи відносяться: «Секретар керівника (організації, підприємства, установи)»; «Касир (на підприємстві, в установі, організації)»; «Перукар (перукар-модельєр)»; «Молодша медична сестра з догляду за хворими»; «Офіціант»; «Секретар-друкарка»; «Слюсар з ремонту автомобілів»; «Столяр будівельний».

На опанування зазначених професій відводиться до 680 годин навчального часу: 6 годин на тиждень в 10 та 11 класах за рахунок технологічного профілю, по 2 години на тиждень в 10 та 11 класах за рахунок варіативної складової навчальних планів та 20 робочих днів навчальної практики у 10 класі.

Збільшення часу навчальної практики передбачається тільки для професійного навчання з метою забезпечення потрібної кількості навчальних годин. Збільшення навчальної практики можна уникнути за рахунок виділення (збільшення) годин з варіативної складової навчальних планів.

Якісна допрофесійна та професійна підготовка можлива за умови створення належної матеріально-технічної бази, наявності якісного викладацького складу в ЗЗСО або при використанні бази професійної (професійно-технічної) освіти.

Партнерство та співробітництво між освітніми закладами повинно регулюватися попередньо укладеними Угодами між відділами (управліннями) освіти та закладами професійно-технічної освіти, в яких кожна сторона матиме чітко визначені права і обов'язки, засади фінансування, а також будуть передбачені заходи із забезпечення безпеки життєдіяльності учнів, зміст, напрями, форми і методи профорієнтаційної діяльності сторін.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Співпраця із закладами професійної освіти є одним із пріоритетних напрямів формування основ професійної компетентності учнів основної і старшої школи, оскільки забезпечує умови для успішної реалізації навчальних програм з трудового навчання, відповідну матеріально-технічну базу освітньої діяльності.

2.5. Фізична культура

2.5.1. Вікові особливості розвитку сили школярів

Проценко В.О.,

*методист відділу фізичної культури та захисту Вітчизни
КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів»*

Вікові особливості м'язової сили визначаються багатьма складними морфофізіологічними факторами. Вони залежать від стадії дозрівання синаптичного апарату, що являє собою систему найточніших та найскладніших мікроструктур, де проходить передача імпульсів від нервів до м'язової тканини. Вікові прояви сили м'язів також залежать від рівня скорочуваності м'язової тканини, синхронності залучення до збудження багаточисельних м'язових волокон, з яких побудовані м'язи.

Максимальна сила, яку розвиває м'яз залежить від кількості м'язових волокон у даному м'язі та їх товщини. Кількість та товщина волокон визначають товщину м'язу в цілому, або, інакше кажучи, площу поперечного перетину м'яза (поперечник). Чим поперечник більший, чим товстіший м'яз, тим більша його сила. Відношення максимальної сили м'язу до його поперечника називається абсолютною силою м'язу.

Абсолютна сила – здатність долати найбільший опір або протидіяти йому м'язовим напруженням.

Зміна м'язової сили людини відбувається при її довільному зусиллі, прагненні максимально скоротити необхідні м'язи. Тому, коли говорять про м'язову силу людини, мова йде про максимальну довільну силу.

У підлітковому віці поперечник м'язів інтенсивно збільшується, і цей процес продовжується у наступні роки. Сила більшості м'язів досягає свого найбільшого показника до 20-30 років.

Пряма залежність м'язової сили від поперечника м'яза не дозволяє достатньо повно аналізувати вікові особливості розвитку даної рухової якості тому, що поперечник м'язів у школярів різного віку залежить від

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

багатьох факторів: рівня фізичного розвитку, рівня статевого дозрівання, залучення до занять спортом та інших. Тому, для більш детального вивчення вікових особливостей сили м'язів, яка залежить в першу чергу від функціональних якостей самого нервово-м'язового апарату, використовуються спеціальні експериментальні прийоми та методики, які визначають так званий відносний показник м'язової сили на одиницю ваги або поперечника м'язу. З'ясовано, що у підлітковому віці відносний показник сили більшості м'язових груп досягає величин, характерних для дорослої людини. Згідно з морфологічними даними, які говорять про повне дозрівання структур рухового апарату у підлітковому віці, можна вважати, що до 14-15 років функції, які визначають скорочувальні властивості м'язів людини, досягають високого рівня розвитку.

Роботу рухового апарату забезпечує багато систем: дихальна, серцево-судинна, обмінні процеси тощо. На підставі цього цікавими є дані про розвиток сили дихальних м'язів у дітей та підлітків. Дослідження вказують на те, що сила дихальних м'язів з віком збільшується. Найбільш інтенсивний приріст цього показника відбувається з 10-12 до 15-17 років.

Динамічні властивості рухової системи школярів відображають вікові здібності диференціювати м'язові зусилля різного ступеня. Встановлено, що вміння диференціювати м'язові зусилля у дітей від 7-8 до 10-11 років розвивається слабо. Кількість похибок досягає, як у хлопчиків, так і у дівчат 25-30%.

Молодші школярі ще недостатньо задовільно справляються з завданням мінімально збільшити або зменшити ступінь м'язового напруження. При виконанні такого рухового завдання вони не можуть змінити початкову величину м'язового напруження більше ніж на 25-45%. Підлітки виконують подібне завдання значно краще. Здатність диференціювати зусилля особливо інтенсивно розвивається з 11 до 16 років, охоплюючи весь підлітковий період. У порівнянні з дітьми молодшого шкільного віку точність диференціації зусиль у підлітків покращується приблизно у 2 рази.

Аналізуючи дані біоелектричної активності та напруження м'язів при виконанні дітьми і підлітками рухових завдань на точність м'язового зусилля, з віком виникає вдосконалення управління м'язовою активністю, і, зокрема, підвищення економічності біоелектричних затрат.

Заняття спортом стимулюють розвиток м'язової сили. У підлітків-спортсменів показники сили, як правило вищі, ніж у їх однолітків. У підлітків-спортсменів, як і у підлітків, які не займаються спортом, спостері-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

гаються періоди більш інтенсивного та менш інтенсивного приросту м'язової сили. Є свої особливості в залежності від занять тим чи іншим видом спорту. Так, у юних бігунів приріст сили м'язів спини відбувається у 13-15 років. У юних плавців прискорений розвиток сили крупних м'язових груп тулуба, відбувається в 10 і 14 років, а з 11 до 14 років спостерігається сповільнення розвитку.

Серед динамічних якостей м'язової системи, крім сили виділяють швидко-силові якості, які оцінюють за рівнем максимальних зусиль за мінімальні відрізки часу. Найбільш типовий приклад швидко-силових якостей і рухів – стрибки у висоту. Максимальні показники стрибучості досягаються у дівчат в 13-15 років, а у хлопців на 2-3 роки пізніше.

Дослідження багатьох авторів доводять, що розвиток сили різноманітних м'язових груп відбувається у дітей та підлітків гетерохронно. У молодшому шкільному віці з 7-8 років до 11-12, сила м'язів збільшується в середньому на 30-60%. Темп приросту сили окремих великих м'язових груп у молодших школярів не рівномірний. Найбільш інтенсивно, особливо з 10-11 років, розвивається сила розгиначів тулуба, потім сила розгиначів стегна та ступні, далі згиначів плеча, тулуба і, нарешті, згиначів та розгиначів передпліччя та гомілки.

У молодшому шкільному віці розбіжності в силі між хлопчиками та дівчатами хоч і спостерігаються, але ще дуже не значні. Більш виразний приріст сили у хлопчиків простежується з 11-12 років. До цього ж періоду у дітей починає проявлятися перевага в силі м'язів правої руки у правшів і лівої у шульгів. У підлітковому віці м'язова сила розвивається прискорено.

Інтенсивний розвиток сили м'язів спини продовжується до 18 років, а сили м'язів згиначів та розгиначів до 15-16 років. Близько до підліткового віку більш помітні відмінності в показниках м'язової сили між хлопцями та дівчатами, а також асиметричність розвитку даної рухової якості з перевагою сили м'язів ведучих кінцівок, здебільшого зправа. У хлопців інтенсивний приріст сили припадає на 14-17 років, а у дівчат дещо раніше.

Характеристика і особливості розвитку сили у школярів у різні вікові періоди. 1–4 клас (6-10 років). Методика розвитку сили. Молодший шкільний вік характеризується стрімким, але рівномірним розвитком органів і функцій. У цей період активно прогресують показники м'язово-рухових відчуттів, поліпшується зоровий і кінестетичний (тілесний) контроль за виконанням фізичних вправ. Важливо у цей період роз-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

винуті і закріпити координацію між зоровими аналізаторами та відповіддю ЦНС на них, а саме – виконання рухів.

Особливість сприйняття молодших школярів – цілісність, нерозчленованість. Діти за випадковими ознаками намагаються відгадати, а не зрозуміти особливості предмету, руху, дії.

Найкращим поданням матеріалу для засвоєння у молодшому шкільному віці є показ, хоча діти вже дуже активно реагують на вербальні подразники. Увагу учнів вже можна привертати за допомогою слова, при поясненні вживати назви вправ, спеціальні терміни, використовувати виконання вправ під команду.

Діти цього віку дуже емоційні, легко збуджуються, процеси гальмування в них недостатньо розвинені, тому вони можуть не відчувати перевтоми. Отже, завданням педагога у цей період є постійний моніторинг фізичного стану дітей засобами наочного контролю, пульсометрії.

Основними та загальноновживаними засобами розвитку сили у дітей 6-10 років є загальнорозвиваючі вправи з предметами, стрибки, ігри з елементами єдиноборства.

У молодшому шкільному віці закладається основа правильної постави. Для правильного і здорового розвитку дитини та уникнення порушень у її поставі, необхідно грамотно і гармонійно розвивати великі м'язи спини і живота. Для розвитку сили м'язів спини та тазу застосовують нахили, повороти тулуба, рухи ногами. В першому класі – з положення тіла лежачи виконується рух головою вперед з ковзанням долонями по стегнах, дістаючи коліна, випрямити спину, покласти голову. В другому класі – з положення лежачи на спині сид з прямою спиною, руки на поясі. В третьому класі – із сиду на гімнастичній лаві, руки на поясі, нахил назад до торкання підлоги потилицею з наступним сидом з прямим тулубом. Поступово, від класу до класу, ускладнюються і вправи для розвитку м'язів ніг, рук, плечового поясу (присіди, піднімання навшпиньки з перекатом на п'ятку, опускання-підняття з колін). Вправи повинні бути простими для виконання, короткотривалими, кількість повторів 4-6. Перед повторним виконанням вправи динамічного характеру оптимальний інтервал відпочинку має становити 2 хв.

У молодшому шкільному віці не використовуються вправи з максимальним напруженням. Гранична величина обтяжень не повинна перевищувати 1/3-1/2 маси власного тіла.

У цей період можна розпочинати розвиток здатності дітей до статичних зусиль. Рекомендована тривалість статичних напружень – 3-4 с.,

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

кількість прав такого характеру не повинна перевищувати 6%.

Для молодших школярів є притаманним велика рухливість та енергійність, тому доцільно в цьому віці розвивати не власне силу, а разом з нею і швидкість, так звані швидкісно-силові якості. Ефективними є вправи з м'ячем з елементами спортивних ігор, які разом з силою, швидкістю, розвивають спритність, реакцію, уважність. Навантаження дозуються за допомогою зміни ваги м'яча, розмірами ігрового поля, швидкістю виконання, часом. Корисними є лазіння по гімнастичній стінці, нахиленій лаві, різноманітні упори, планки.

Для оцінки розвитку сили використовують різноманітні тести, що визначають максимальну силу різних груп м'язів (динамометрія), швидкісну силу, силову витривалість, комплексні показники силової підготовки.

5–9 клас (11-15 років). Методика розвитку сили. Силова підготовка школярів середньої ланки відрізняється від початкової школи доволі великим спектром використання різноманітних засобів. Основним з них є вправи з обтяженнями, чого не передбачалось у молодшому шкільному віці. Обтяження можуть бути різними – власна вага (підтягування) та обтяження зовнішнім опором, такі як, протидія партнера (вправи в парах), обтяження предметами (набивні м'ячі, гантелі, диски), навколишнім середовищем.

У пубертатному періоді (12-14 років) для дівчат силові навантаження є більш щадними ніж у хлопців, перевага надається вправам з обтяженням власної ваги.

При побудові плану заняття чи уроку, вправи для розвитку сили найкраще планувати на кінець основної частини. Обов'язково слід після силової роботи використовувати вправи на відновлення та розвиток гнучкості.

Для дітей 11-13 років обтяження, з якими вони працюють, повинні бути не великої ваги – до 40% максимальної. Відпочинок тривалий, 30-60 с.

Для розвитку сили у підлітків-хлопців можна використовувати вправи зі штангою малої ваги, застосовуючи їх у основній частині заняття. Для цього учні об'єднуються у групи по 4-6 осіб. Кожний комплекс включає три вправи. Окремі вправи комплексу виконують у два підходи з підняттям снаряду по 4-5 разів. У повторному підході маса обтяження збільшується від 2,5 до 5 кг. Буде краще, якщо буде розроблено 4-5 різних комплексів вправ і буде їх чергування від заняття до заняття. Тривалість виконання комплексу 12 хв.

Для підлітків хлопців обтяження фіксуються на наступних пара-

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

метрах: $\frac{2}{3}$ власної маси в 11-13 років і $\frac{3}{4}$ маси – у 14-15 років.

Прогрес і позитивний розвиток м'язової сили у підлітків залежить від черговості силових обтяжень. Якщо присідання виконуються з невеликим обтяженням (20-60% від максимального) з багаточисельними повтореннями, то розвивається силова витривалість. Якщо вправа виконується у швидкому темпі, розвивається вибухова сила. Виконання цієї вправи з обтяженнями граничними, або близькими до них і у повільному темпі, розвивається максимальна сила.

У середній школі не можна забувати про вправи для профілактики порушень постави і викривлень хребта. Обов'язковою умовою для використання вправ на розвиток сили є гармонійне їх поєднання з загальноорозвивальними вправами та вправами на гнучкість. При виборі найефективніших методів розвитку сили у школярів середнього шкільного віку найбільша увага віддається методу повторних зусиль, що супроводжується ростом м'язової маси. Акцент у цей період ставиться на вдосконаленні швидкісно-силових якостей. До арсеналу силових вправ підліткам необхідно додавати вправи з елементами спортивних ігор, єдиноборств, атлетичної гімнастики.

10–11 клас (16-17 років). Методика розвитку сили. У юнаків і дівчат, що навчаються у старших класах завершується етап статевого дозрівання. За час навчання в школі, саме цей період є найбільш прийнятним для розвитку силових якостей у юнаків, а саме 16-17 років. Розвиток сили – основне завдання юнака. Тому, є виправданим застосування у цей період методу великих, близькограничних і граничних зусиль (згинання-розгинання рук у висі, підйом з вису в упор, піднімання ваги), ще донедавна основним використовувався метод повторних зусиль, з уникненням надмірних напружень (робота до відмови, або надмірної втоми у вправах згинання-розгинання рук в упорі лежачи, присідання).

Для розвитку м'язової сили в юнаків старшої школи застосовуються вправи з обтяженням масою 14-16 кг, виконуються 3-4 серії по 6-12 повторень з відпочинком 60-85 с у темпі 12-15 рухів за хвилину. Рекомендується поєднання вправ з обтяженнями з бігом у середньому і швидкому темпі приблизно до 3-6 хв.

Під час тренувань на розвиток максимальної сили з допомогою обтяжень величина опору для новачків становить 60-80% від максимуму, з кількістю повторень з 2 разів, з поступовим збільшенням до 8 разів.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Збільшення м'язової сили відбувається за рахунок покращення внутрішньом'язової та міжм'язової координації. Найефективніше м'язова координація тренується при використанні обтяжень 40-60% від максимального. Для розвитку і тренування сили за рахунок внутрішньом'язової і міжм'язової координації темп – 1,5-2,5 с для кожної вправи, а за рахунок приросту м'язової маси – 4-6 секунд для кожного руху.

Тривалість роботи, кількість повторень в одному підході залежить від того, які завдання ставляться до уроку

	Завдання	Кількість повторень
1.	Удосконалення внутрішньом'язової координації	Від 2 до 6
2.	Удосконалення міжм'язової координації	Від 15 до 20 разів, маса обтяжень менш ніж 30-60% максимальної
3.	Збільшення м'язової маси	30-60 с при 8-10 повтореннях маса 80-90% максимальної

Відпочинок між підходами при роботі на розвиток максимальної сили за рахунок приросту м'язової маси 15-20 с у вправах локального характеру і 40-60 с загального характеру.

Розвиток силових якостей без збільшення м'язової маси відбувається під час тренувань з великими інтервалами відпочинку, і можуть сягати 2-3 хв. Відпочинок повинен бути настільки тривалим, щоб частота серцевих скорочень повернулась до робочої норми і працездатність відновилася. На початку заняття доцільно використовувати вправи для розвитку вибухової сили, далі на максимальну силу, і вже після – на силову витривалість. Під час заняття силові вправи використовуються після швидкісних, після цього застосовують вправи для розвитку витривалості. Тривалість силової підготовки під час шкільних уроків сягає 10-12 хв, при тренуванні вдома 20-30 хв, у спортивних і спеціалізованих поза-шкільних навчальних закладах від 30 хв до 2 годин. Перевіряється розвиток максимальної сили підняттям штанги максимальної ваги, і у кожного юнака цей показник різниться суттєво, в залежності від стану фізичної підготовленості (тренуваності), фізичного розвитку (статури), морфо-функціональних особливостей.

Дівчата у старших класах активно зміцнюють м'язи живота, спини, малого тазу, рук, ніг, але, навіть у старшій школі їм не рекомендується виконувати вправи з надмірним нагужуванням.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Список використаних джерел

1. Арефьев В. Розвивально-оздоровчі вправи – основний засіб фізичного виховання школярів [Текст] / В. Арефьев, Н. Михайлова // Фізичне виховання в рідній школі : науково-методичний журнал. – 2014. – № 4. – С. 13-15.
2. Багач С. М. Адаптація організму учнів до фізичних навантажень [Текст] / С. М. Багач // Фізичне виховання в рідній школі: науково-методичний журнал. – 2015. – № 6. – С. 16-19.
3. Бордюгова Н. Використання методу колового тренування для розвитку сили та координації в учнів 3-4 класів загальноосвітньої школи [Текст] / Н. Бордюгова // Фізичне виховання в рідній школі. – 2014. – № 2. – С. 19-21.
4. Качан О. Контроль інноваційними засобами фізичних навантажень на уроках фізичної культури [Текст] / О. Качан // Фізичне виховання в рідній школі. – 2014. – № 4. – С. 20-22.
5. Ковальов В. М. Атлетична гімнастика як засіб усебічного фізичного розвитку учнів [Текст] / В. М. Ковальов // Фізичне виховання в школах України: науково-методичний журнал. – 2014. – № 7. – С. 14-16.
6. Красікова Н. Б. Розвиток фізичних якостей на уроках гімнастики [Текст]: 4-й клас / Н. Б. Красікова // Фізичне виховання в школах України. – 2014. – № 10. – С. 17-18.
7. Санін М. І. Комплекси вправ розвитку основних фізичних якостей дітей [Текст] / М. І. Санін // Фізичне виховання в школах України. – 2014. – № 10. – С. 24-28.
8. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів ВНЗ фіз. виховання і спорту / ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2012. – Т. 1. – 392 с.
9. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів ВНЗ фіз. виховання і спорту / ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2012. – Т. 2. – 368 с.

Інформаційно-методичний збірник
Травень, 2019

Спеціалізоване педагогічне видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів».

Відповідальна за випуск: О.В. Матушевська

Редагування: О.В. Матушевська, О.Ю. Ткач

Комп'ютерне макетування: О.Ю. Ткач

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 6641 від 20.02.2019 р.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 424 від 20.12.1999 р.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ

КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»

м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37

Тел. (04463) 5-04-24, 5-04-22

E-mail: Kyiv_academy@ukr.net

<https://kristti.com.ua/>